

ROMANOVAN

ROMSKI

SVET

št. 3

APRIL '97

390

LEGENDA O VIOLINI

V nekem gozdu je živela velika ciganska družina: oče in mati, ki sta imela pet otrok, štiri sinove in čarobno lepo hčer. Nekega dne je prišel mimo lovec, v katerega se je deklica zaljubila. On pa je še opazil ni.

Dekle je bilo obupano, zato se je zateklo po pomoč k pticam in k gozdnim živalim, da bi ji svetovale, kaj ji je storiti. Vendar ji nobena ni znala pomagati.

Vse to je prišlo na uho hudiču, ki je deklici predlagal: "Če mi predaš tvoje štiri brate, da iz njih naredim strune, očeta, da ga spremenim v violino in mater, da postane lok, ti bom pomagal."

Dekle v obupni ni vedelo, kaj naj stori in tako je hudiču obljubilo vse, kar je od nje zahteval.

Ko je hudič iz njene družine napravil violino z lokom, je rekel dekletu: "Na, zaigraj in lovec bo tvoj!"

In res, ko deklica prične igrati, iz gozda stopi lovec, se zaljubi vanjo in jo zaprosi za roko. Ko na hudič to vidi, ga prevzame ljubosumje in ju novede s seboj.

Samo violina je ostala v gozdu. Vse dokler je ni našel nek Cigan, ki je z njo po vaseh iz ljudi izvabljal smeh in solze. Kajti ko Cigan igra, se hudič smeje, v violino spremenjena ciganska družina pa joče.

P 3026 / 1997

1. KOLOFON 1

2. PO SLEDEH ROMSKE ZGODOVINE
- Prihod Romov na slovenska tla ... 2

3. ROMI IN SVET
- Klic na pomoč 5
- Bodo ljudje vzeli pravico
v svoje roke? 8
- Stari dobri dedek Mraz 8
- Ko besede postanejo dejanja
ali ko ti je lepo 10
- Tudi v Velenju živimo Romi 10
- Ustanovitev romskega društva
"Romano vozo" (Romski voz) 11
- Osnovno in funkcionalno
izobraževanje mladincev
Romov v občini Novo mesto 12
- Učenci Romi v Dokležovju 14
- Resolucija o položaju
Romov v Skupnosti 14

4. INTERVJU
- Rajko Đurić 17

5. KULTURA
- Izšel je "Romano kediipe" 20
- Knjižnica za krajanje Pušče 22
- Ob svetovnem dnevu Romov 22

6. IZ CIGANSKE DUŠE
- Slavko Baranja - Lujzi 23
- pesmi - Dedkova violina 24
- Noč 24
- Po romsko 25
- Vranje oči 26
- Ženska 27
- Romska duša 27

7. MOJ MALI SVET
- Moje počutje 28
- Naša vas 28
- Naj se predstavim 31
- Spominjam se 31
- Dan ljubezni 32

P-1997 / 3772

barvne fotografije

- naslovnica - Boštjan Bajželj
- notranja platnica - Nada Žgank
- zadnja platnica - Samo Geršak

* ilustracija

- za zadnjo notranjo platnico
- romski vrtec Pušča

* logotip in oblikovanje

- Boris Bačić

* izid časopisa **Romano Them** so omogočili:

Zavod za odprto družbo - Slovenija
Ministrstvo za kulturo RS
Castrol

* tehnična podpora
KGB ★ ZOD

Po mnenju Ministrstva za kulturo RS št. 415 - 562 / 96, se Romano Them / Romski Svet šteje med publikacije za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov

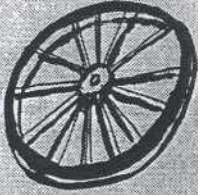
ROMANO THEM / ROMSKI SVET

št. 3, april 1997

Založnik: Društvo za razvijanje preventivnega in prostovoljnega dela - Projekt ROMI
Poljanska 5, 1000 Ljubljana,
tel/fax: 061 315 011

Glavni in odgovorni urednik: Tatjana Avsec
Uredniški odbor: Jože Horvat, Rajko Šajnovič, Nenad Vičtorović, Stanka Glogovič, Nada Žgank (fotografija)
Lektorica: Marjeta Krapež
Tehnični in grafični urednik: Boris Bačić
Tisk: Tiskarna VOVK D.O.O. Kamnik
Naklada 500 izvodov

ISSN 1318 - 9158

PRIHOD ROMOV NA SLOVENSKA TLA

Stanka Glogovič

"Kadar se je razširil glas, da pred mestom spet šotorijo Cigani, se je vzbudila v nas grozljiva radovednost. Hodili smo jih gledat. Blizu si nismo upali - zadrževale so nas v podzavesti skrite materine zgodbe o Ciganih, ki krađejo otroke. Zato temnopoltim obrazom okoli voz in šotorov nič kaj nismo zaupali. In vendar so nas privlačevali

FOTOGRAFIJA iz knjige "Življenje je lestev po kateri eni plezajo gor, drugi pa dol - slike iz življenja madžarskih cigánov v 20. stoletju", izdajatelj: Dr. Hofer Tamás/Neprajzi Muzeum - Budapest, 1993

šotori in ogenj med njimi. Takrat še nismo poznali tabornikov - pa žive barve in skrivnostna govorica, ki je nismo mogli razumeti. Bila je svojevrstne romantika, ki ni delovala samo na nas. Danes vem, kako dovtetni so bili zanjo številni umetniki in kako usodno so ji zaupali veliki raziskovalci Ciganov."

(N. Kuret, Ciganske pravljice, MK, Ljubljana 1959)

Sklepajoč po prvi pisni omembi iz leta 1387 v zagrebški škofijski sodni kroniki domnevamo, da so se prvi Romi nahajali v Sloveniji v 14. stoletju, čeprav je znano, da so prvi Romi prišli v Evropo že ob koncu 11. stoletja.²

Na našem ozemlju se Romi niso naseljevali v velikih skupinah kot drugod po Evropi, ampak v okviru rodovnih družin ali manjših skupin. Od prihoda v Slovenijo, skozi srednji vek do 18. stoletja, so bili po načinu življenja nomadi. Z začetkom 18. stoletja pa govorimo o prvih stalnih naselitvah posameznih romskih skupin na našem ozemlju, čeprav so se posamezne družine naselile v Prekmurju že v 15. stoletju, ko so bežale pred Turki.³ Prav zaradi majhnosti posameznih romskih skupin, ki so prihajale in tudi ostajale na ozemlju tedanje Slovenije, je počasi začelo prihajati do združevanja in pretakanja v slovenski etnos.⁴

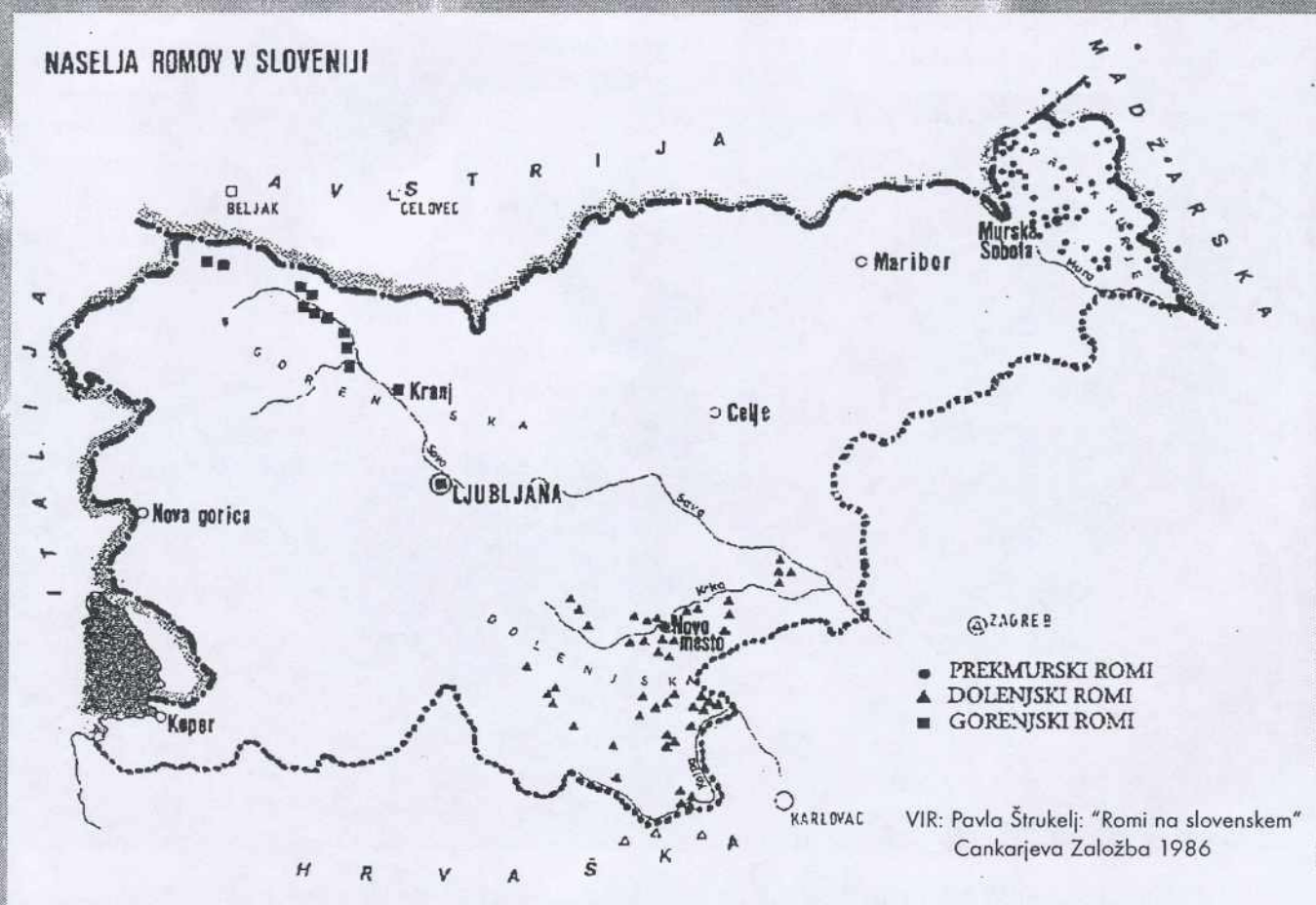
Od 17. stoletja dalje so omembe Romov v Sloveniji že določnejše, ohranjeni so mnogi zapisi v sodnih listinah, odredbah in okrožnicah (Štrukelj, 1980). V sredini 18. stoletja je avstrijska cesarica Marija Terezija z nasilnimi odredbami hotela doseči zakonsko pretakanje Romov v ostale narode (nasilna asimilacija), kar je kasneje njen naslednik, vladar Jožef II še poostiril.⁵ Vladarja sta hotela spremeniti nomadski način življenja Romov. Odredbe so vsebovale prepoved preseljevanja iz kraja v kraj, prepoved opravljanja romskih tradicionalnih poklicev, prepoved medsebojnih porok, prepoved vzgoje otrok in prisilna oddaja letih v tujo vzgojo, prepoved rabe romskega jezika in tudi prepoved rabe imena Rom ali Cigan. Odredbe so začeli uresničevati, toda namena niso dosegli. V 19. stoletju so sledila razna "reševanja" romskega vprašanja, predvsem preko raznih okrožnic, ukorov in odredb tedanje avstrijske vlade. Z drugimi besedami je to pomenilo, da so oblasti začele preganjati Rome iz kraja v kraj.

Etnologinja Pavla Štrukelj meni, da nam vprašanje, kdaj in kako so se začeli Romi naseljevati v Slovenijo, osvetljujejo doslej znani arhivski viri. Pravi, da razpostranjenost romske populacije na našem ozemlju kaže izbira krajev, ki je bila pogojena že v preteklosti. Romi so ostali v tistih krajih naše dežele, ki so blizu sosednjih pokrajin in držav s številčnejšim romskim prebivalstvom.

Naseljevanje Romov na slovenskem ozemlju je skozi daljše obdobje potekalo v treh smereh. Po področjih, kjer so naseljeni, in glede na smer priseljevanja te skupine delimo na: prekmurske Rome - madžarski Romi, dolenske Rome - hrvaški

skupina je prišla iz Hrvaške in Bosne, na Gorenjskem pa so se naselile manjše skupine Romov, ki so prišle v te kraje iz Nemčije in Avstrije.

Ob prihodu na slovensko ozemlje Romi niso prinesli s sabo etničnih poimenovanj svojega naroda, temveč le rodbinsko-družinska imena. Nekatera rodbinska imena, ki so prevladovala v staroselskih romskih naseljih v Sloveniji, so še danes razširjena. Med dolenskimi Romi so značilne družine Hudorovič, Brajdič in Jurkovič. V Prekmurju so najštevilčnejše rodbine Cenar, Horvat, Šerkezi, Baranja, Kokaš in Olah. Na Gorenjskem pa Rajhard in Hold.

Romi in gorenjske Rome - nemški Sinti ali Romi. Nekateri zgodovinski viri opredeljujejo prekmurske Rome kot krpatske (vlaške Rome), dolenske pa kot hrvaške ali bele Rome. Vsaka od teh skupin govori svoje romsko narečje. Prve stalne naselitve Romov zasledimo v Prekmurju. Predniki le-teh so se naseljevali na to področje iz madžarskega ozemlja, dolenski

Poleg rodbinskih imen Romi danes vse bolj prevzemajo slovenske priimke, posebno tisti, katerih družine so uredile svoj položaj v družbi. Preimenovanje pomeni tudi odmik od identifikacije z romsko skupnostjo. Romi v Prekmurju so se naseljevali v istih vaseh, kot so bili naseljeni Židi. Kot prvi stalni naseljenci so bili znani Romi kovači. Na prekmurskem

območju so vsa romska naselja v glavnem nastajala in se oblikovala do drugega desetletja dvajsetega stoletja. Leta 1919 je živel v tej pokrajini okoli tisoč Romov (Šiftar, 1970).

Največja skupina Romov je v Prekmurje prišla iz Madžarske, drugi manjši skupini pa iz Hrvaške in Avstrije. Slednja je pripadala romski skupini Sintov in gradiščanskim Romom.

Gorenjski Romi se etnično in drugače ločijo od ostalih romskih skupin v Sloveniji, ker pripadajo skupini srednjeevropskih Romov, nemški skupini Sintov. Njihov prihod na naše ozemlje je zabeležen kot prihod posameznih manjših skupin, ki pa so večinoma potovale. Zato niso gradili stalnih bivališč, ampak so stanovali v vozovih in vagonih na kolesih.

vedeževalci, s čemer so se ukvarjale ženske in berači - zbiralci (beračenje kot prvobiten način pridobivanja hrane in drugih sredstev za življenje - spoštovano in koristno opravilo).

Prekmurski Romi so bili znani kot izdelovalci svedrov, brusarji, koritarji (tudi popravljalci posod), kovači, mazači ilovnatih in cimpranih hiš, prerokovalci in godbeniki.

Gorenjski Romi so se poklicno največ ukvarjali s kovaštvom in žebjarstvom, predvsem so bili znani kot lastniki vrtiljaka in temu pripadajočega zabavišča, brusarji, popravljalci dežnikov in glasbeniki.

foto: Stanka Glogovič

Med dolenskimi Romi, ki so se začeli najkasneje naseljevati, sledimo glede na smer njihovega naseljevanja dvema rodovnim vejama, hrvaški in kasnejši bosanski veji (rodbini Šajnovič in Sokolovič), ki jo opazimo na tem področju šele v 19. stoletju.

Glede na dejavnost, s katero so se ukvarjali dolenski Romi, so bili med njimi najštevilčnejši kovači, rejci in prekupčevalci konj, drobilci kamenja v kamnolomih in na cestah ter

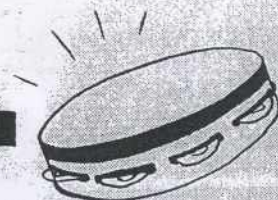
¹Ta pisna omemba, ki omenja Cigana iz Ljubljane, je dosedaj najstarejši znani vir o Romih v Sloveniji.

²V ohranjeni listini na gori Atos v Grčiji iz leta 1100 je zabeležen prihod posameznih Romov na evropska tla že v 11. stoletju.

³Prihod Romov v Prekmurje je označen z letom 1416, kajti to letnico zgodovinski viri omenjajo za prihod Romov na Madžarsko.

⁴Tu je potrebno omeniti, da gre za obdobje srednjega veka, ko se posamezne romske skupine ob prihodu na slovenska tla niso imele več potrebe seliti se naprej, izven njenih meja.

⁵Odredbe cesarice M. Terezije so bile izdane leta 1761 in 1767, odredbe Jožefa II pa leta 1783.

KLIC NA POMOČ

Rajko Šajnovič

V romskem naselju Šmihel pri Novem mestu trenutno živi dvaindvajset družin, ki štejejo skupno sedemdeset članov. Med njimi je devet šoloobveznih otrok, trije dojenčki, nekaj predšolskih otrok ter mladostnikov. Imamo trinajst lesenih barak, eno kamp prikolico, eno brunarico, osem lesenih garaž, pet lesenih kokošnjakov, šestnajst lesenih drvarnic, dve zidani hiši ter dvojčka (zidana hiša dveh družin), zidan objekt - bivši "Cigo bar", kot pravijo "civilni", ki je služil tudi za namen šolanja romskih otrok, kar je bilo zelo lepo in pozitivno, žal pa se je prekmalu končalo in zamrlo. Imamo še štiri prizidke, eden je lesen, drugi zidan je dvignjen in še nedokončan.

Pohvala in čestitke "Ciganom", ki

so si vse to ustvarili sami, brez občinske pomoči in gospoda Mirana Rifla, ki je zadolžen za gradnjo "ciganskih" objektov.

Čeprav se to imenuje "črna gradnja", si Romi drugače ne moremo pomagati. Prefi nam še vedno najbolj pereča stanovanjska problematika, kateri botrujejo številne socialne bolezni. Med njimi igrajo pomembno vlogo: človekove pravice in svoboščine, pravica do socialne varnosti, pravica do zdravstvenega varstva, zdravo življenjsko okolje in primerno stanovanje...

V imenu vseh Romov naselja Šmihel in v mojem imenu obsojam in protestiram zoper Mestno občino Novo mesto zaradi kršenja človekovih pravic in temeljnih svoboščin Romov ter kršenja vseh zgoraj navedenih členov slovenske Ustave. Hkrati pa kličem na pomoč za preprečitev širjenja epidemičnih obolenj, ki so morda že prisotna in

katerih vzrok je onesnaženo okolje, nehigienične skupne sanitarije, neprimerni bivalni prostori in sostanovalci, imenovani črvi, miši, pdgane ipd. In zakaj?

Leta 1979 je Mestna občina Novo

Neurejena kanalizacija

mesto v našem naselju zgradila "na črno" skupni "provizorij" (stanovanjski objekt) za osem

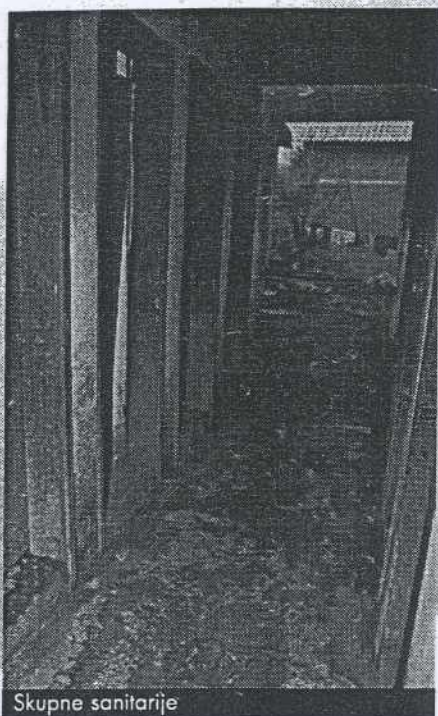

foto: Bojan Tudiša

Skupni provizorij osmih romskih družin

romskih družin in v okviru letega tudi skupne sanitarije. To je bil najbolj neprimerno zgrajen objekt

Skupne sanitarije

za Rome. Mestna občina ni pomislila niti ni upoštevala števila članov romske družine. Vsi bivalni prostori so enake dolžine, širine in višine. Razlika je le v tem, da se loči leva in

desna stran. Vhodi v stanovanja so preblizu drug drugemu, jedilnica in spalnica sta v enem prostoru, v katerem živi tudi do devet članov, kar je nehigienično, neprimerno in pretesno. Predprostori imajo le pipo in lijak, kar pomeni, da je to umivalnica, hodnik in kuhinja hkrati. Bivalni prostori so vlažni in plesnivi, kar veselo uničuje tako pohištvo kot zdravje. Pred vhodi v stanovanja je v deževnem vremenu prava poplava in voda teče naravnost v bivalne prostore in do skupnih sanitarij. Okolica pa je zaradi blata podobna močvirju. Omet veselo odpada, skupne sanitarije pa so na najnižji higieniški stopnji. Že leta ni posijala luč v tem prostoru. Okno je zabito z leseno ploščo, vrata pa razpadajo. Lijaka za umivanje rok ni več, obstaja le še pipa, ki služi za čiščenje sanitarij in je hkrati tudi vir vode bližnjih sosedov, ki živijo v lesenih barakah in pošteno plačujejo uporabo vode. Vsi odtoki so zamašeni in pri čiščenju se pomeša

z vodo tudi človeško blato in urin. Greznica, smrad in zamašeni odtoki, vse to je zelo kritično in škodljivo za zdravje Romov in njihovih otrok. Greznica se že po nekaj dneh napolni, odvoz tekočine iz nje pa je velik problem. Od leta 1993, odkar ponovno živim v tem naselju, sem videl le dvakrat, da je greznico prišla izprazniti komunalna služba. Na Mestni občini pa nam veselo očitajo, da nismo plačali stroškov čiščenja greznice. Kdor je glavni krivec, naj za to odgovarja in naj se ga najstrožje kaznuje. Menim, da je to stvar pristojnih in odgovornih institucij in da so za to tudi plačani. Saj si pomagamo sami, kot vemo in znamo: kopljemo jaške, pokrivamo s peskom, zemljo in kamenjem, da bi zakrili onesnaženost, vendar je vse to brez koristi. Kupujemo plastične cevi, vendar zaman. Prebili smo zid v wc - ju, da lahko pri čiščenju pometemo vodo skozi to odprtino na zadnjo stran, kjer so drvarnice, kokošnjak in stanovanjske barake,

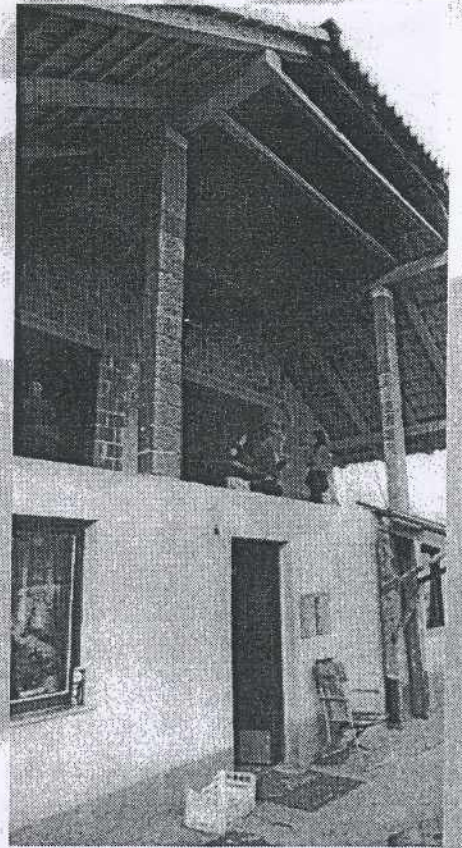
katerih prebivalcem služi ta odprtina tudi kot glavni prehod za nošenje vode. Da bi se najbližji prebivalci temu izognili, postavljajo najrazličnejše ovire: sadijo travo, drevesa, tudi ograje postavljajo, da bi onemogočili to prehodno pot. Tudi skozi okno smo že hodili na drugo stran objekta. S tem pa je onemogočen tudi dostop komunalne službe do greznice.

Romi smo zaradi vsega tega obupani. Zahvaljujoč Mestni občini in pristojnim odgovornim organom, se med nami pojavljajo številna nesoglasja in medsebojni spori. Razočarani smo in ne najdemo več skupne rešitve, skupnega jezika. Mestna občina pa ima gluha ušesa, noče videti prave resnice. V romsko naselje pridejo le za dosego lastnih namenov, znajo le žaliti, obsojati, kritizirati, za lastne malomarnosti in napake krivijo nas "Cigane".

Zaradi vse te umazanije in bivalnih pogojev so se pojavila številna

obolenja. Čeprav se Romi ne razumemo v sodobno medicino, bom naštel tiste dejavnike bolezni, ki so že prisotni v naših romskih telesih. Naštel jih bom v domačem narečju ali po domače: želodčne in trebušne bolečine, glavoboli, zamašen nos, kihanje, močan kašelj, bolečine v prsnem košu, pekoče in solzne oči, zamašena in srbeča ušesa, bolečine v vratu, živčnost, nemirnost, stres, zaprtost, utrujenost, slabost, nevednost, pozabljivost, nesodelovanje, malomarnost, žlehnost, jeza, agresivnost, medsebojna spornost, pogosti izostanki šoloobveznih otrok od pouka, slab učni uspeh, nepripravljenost, izčrpanost, zaspanost, nevzdržljivost, nemirnost otrok v šoli ipd.

Učiteljice, ki učijo romske otroke v šmihelski šoli, bi morale najprej priti v naše naselje in si ogledati prizorišče in okolje, iz katerega ti otroci prihajajo v šolo. Naj se same prepričajo ter pomagajo tem

otrokom in naj to sporočijo odgovornim in pristojnim institucijam.

Bivši "Cigo Bar" - fotografije: Nada Žgank

BODO LJUDJE VZELI PRAVICO V SVOJE ROKE?

Bojan Tudija

Kot redni bralec Dolenjskega lista opazam, da se v zadnjem času pojavlja vse več člankov in pisem bralcev, ki se lotevajo romske problematike na zelo enostranski način. Zdi se, da ljudje razmišljajo o Romih samo takrat, kadar se zgodijo protipravna oz. kriminalna dejanja. Takrat so pa celo tako zagreti, da bi najraje vzeli pravico v svoje roke in "na kratko" opravili z Romi, čeprav mi ni čisto jasno, kaj to pomeni.

Velika večina Romov obžaluje in obsoja vsako nasilje, še posebej nasilje Romov. To lahko trdim, ker sem tudi sam Rom in si že mnogo let prizadevam, da bi se življenje Romov izboljšalo.

Posamezni agresivni Romi tudi nam delajo hude težave in v romskih naseljih pogosto pride do medsebojnih obračunavanj. Vseeno mislim, da so v pravni državi, katere del smo tudi mi, Romi, za to postavljeni pristojni organi, ki naj v takih primerih ukrepajo. Kam bi pa prišli, če bi si vsakdo po svoje krojil pravico? Na ameriški daljni vzhod izpred sto let. Vendar pa, kot sem dejal na začetku, se z romskim problemom večina javnosti ukvarja samo takrat, kadar pride do hujših protizakonitih dejanj oz. ogrožanja javne varnosti in premoženja. Vse premalo in predvsem s pomanjkljivim strokovnim aparatom se lotevamo dejanskih in trajnejših problemov Romov, kot je vzgoja in izobrazba, vprašanje zaposlitve, zdravja, socializacije, ohranjanje kulturnih, etničnih

in jezikovnih posebnosti itn. Resda nimam bogve kakšne izobrazbe, vendar mi dovolite, da se nekoliko drugače lotim te problematike. Zakaj sploh prihaja do takšnih incidentov in kako bi jih morda lahko preprečili?

Zadnji dve leti smo dejansko pričali vse pogostejših preprirov, preteпов in drugih dejanj nasilja med Romi. Problematičnih Romov ni veliko, v vsakem naselju ali občini morda dve ali tri družine. Kdaj izbruhnejo spori in pride do nasilja? Največkrat se to zgodi fiste dni, ko dobijo Romi denarno podporo. Takrat nekateri med njimi, predvsem moški, izgubijo čut za realnost. Ne pomislijo na to, da njihovi otroci potrebujejo primerno prehrano, obleko, šolske potrebščine. Zanašajo se na to, da bo država poskrbela za te stvari. Denar, čeprav gre za sorazmerno majhne zneske, uporabijo za nakup avtomobilov, konj, orožja in podobno.

"Privilegije", kot mnogi imenujejo socialno podporo in ki so jih deležni samo nekateri Romi, nikakor pa ne vsi, v glavnem porabijo za statusne dobrine. In prav te dobrine so največkrat vzrok za mnoge družinske in osebne obračune med Romi in za nasilno vedenje ter kriminalna dejanja nasploh.

Kako preprečiti ali vsaj zaježiti naraščanje nasilja?

Pri občinskih centrih za socialno delo in v odgovornih komisijah in službah točno vedo, katere družine in posamezniki delajo težave tako v naseljih kot tudi nasploh med prebivalstvom. To je dejstvo. Zakaj jim kljub temu omogočajo podporo v obliki denarja? Lahko bi jim to dali v obliki prehrabnenih nakaznic ali kako drugače. Tako bi morda vsaj delno preprečili, da bi tisti romski moški, ki so nagnjeni k alkoholu in nasilništvu, ne zapravljali denarja,

ki je namenjen za življenjsko nujne zadeve. Tako v romskih naseljih vidimo vse več starih, tehnično oporečnih avtomobilov in vse več razne tehnične šare, medtem ko romske ženske in otroci živijo v prav takšnem pomanjkanju, kot so v času, ko ni bilo nobene takšne pomoči.

Klic občanov po maščevalnem linčanju zaradi posameznih romskih ekscesov bo zgoraj opisano stanje še bolj zameglilo in nas oddaljilo od reševanja dejanskih problemov romskega življa na Slovenskem.

STARI DOBRI DEDEK MRAZ

Tatjana Avsec

Je že tako, da v tem sodobnem času med nami še vedno živijo otroci, ki še niso srečali dedka Mraza. Prav zato pa jih je toliko bolj presenetil, celo šokiral dedek Mraz iz projekta ROMI.

Dedkova karavana v spremstvu snežnih vil in palčkov je krenila v petek, 20. 12. 1996. Sani z jelenčki je zaradi pomanjkanja snega

parkirala v mestni garaži in se z jeklenimi konjički odpravila proti deželi Krajnski, kjer leži mestece Grosuplje. Med toplimi, praznično okrašenimi hišami in bogato

pisanim mestnim vrvežem smo poiskali najbolj blatne poti, ki so nas pripeljale do vegastih barakarskih hišk, kjer prebivajo čmooki, radoživi otroci. Negotovo in radovedno so se približali beli kučmi in ko so ugotovili, da je to čisto pravi dedek Mraz, so se prijeli za roke ter mu zapeli in zaplesali. Dedek Mraz je nato pobrskal po svojem košu, v katerem je za

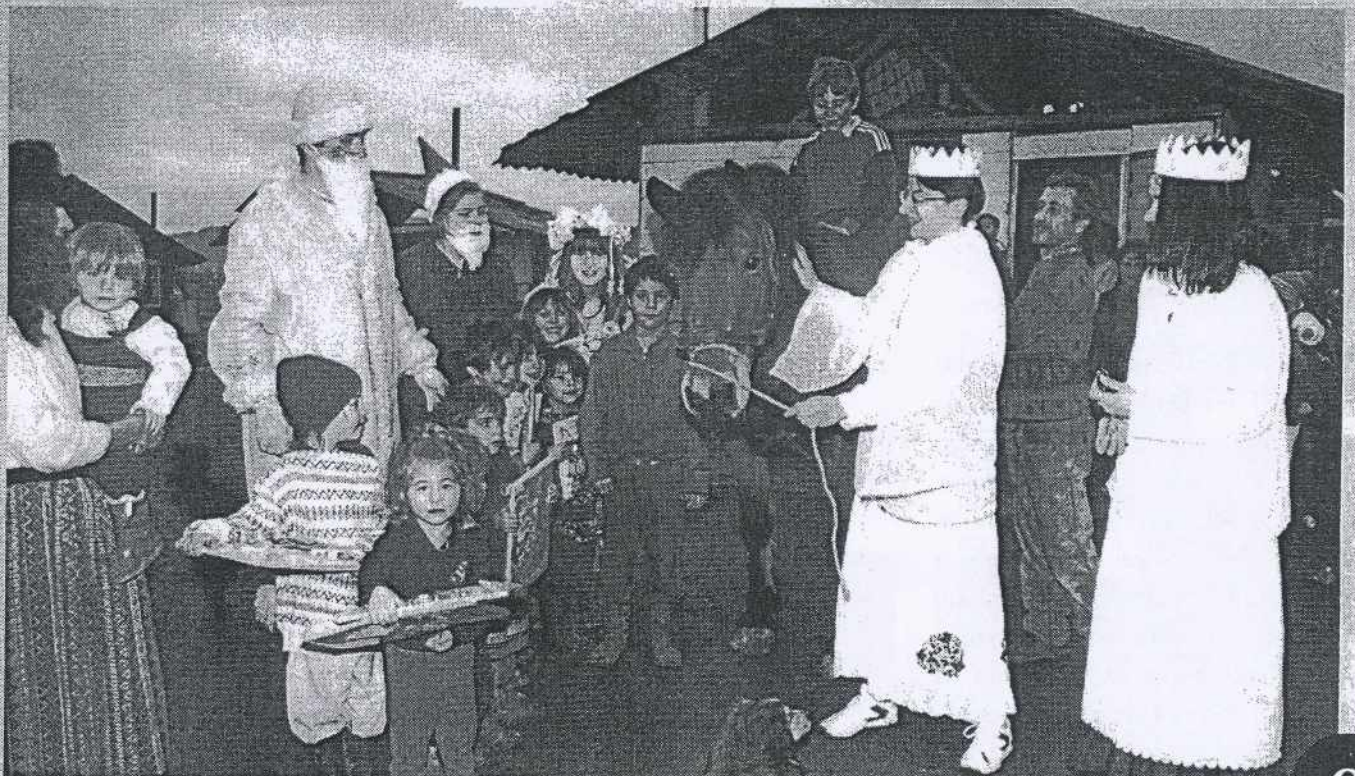
vsakega izmed njih našel pisan paketek. Podobno se je zgodilo še v treh sosednjih naseljih.

Izraz hvaležnosti in veselja, ki ga je prinesla karavana v od dedka Mraza pozabljen svet, pa naj opiše izjava ene izmed romskih žena: "Štirideset let že živim, pa še kaj takšnega nisem doživela! Kako ste se pa spomnili ravno na nas?" Naslednji dan je karavana

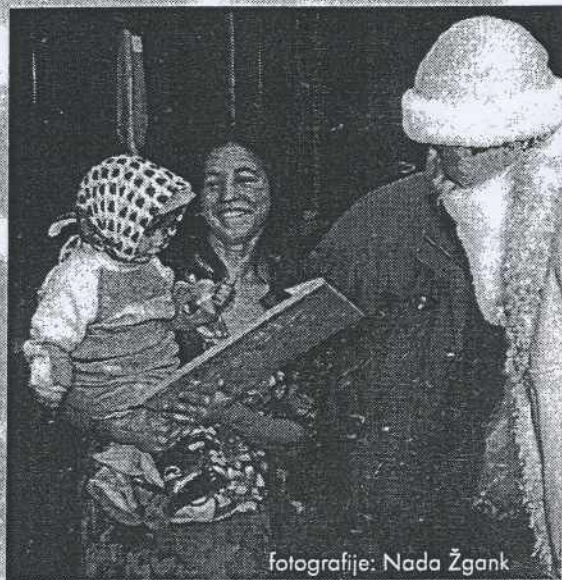
nadaljevala svojo pot proti Krškem polju, kjer ležijo še tri vegasta naselja čudovitih otrok.

Pesmi, plesa in pisanih daril ni manjkalo. Presenečenje je bilo nekoliko manjše, ker je bil dedek Mraz pri njih že lansko leto, vendar veselje zato ni bilo nič manjše.

Radi bi rekli hvala dedku Mrazu in njegovemu spremstvu, učencem OŠ Domžale in Luki Pataky, ki so

odstopili svoje igračke romskim sovrstnikom, delavkam CSD Grosuplje, Castrolu d.o.o. Slovenija in drugim pokroviteljem. Vsi so v svojih sraih našli nekaj prostora za male romčke in napolnili dedkov koš.

fotografije: Nada Žgank

KO BESEDE POSTANEJO DEJANJA ALI KO TI JE LEPO...

Akcija zbiranja igrač, šolskih potrebščin, sladkarij in oblek za romske otroke s pomočjo delavničarjev

Nina Zelenjak

Kot prostovoljka delujem pri projektu ROMI na Društvu za razvijanje preventivnega in prostovoljnega dela v Ljubljani. Konec decembra smo se odločili kot eno izmed naših dejavnosti izpeljati obdarovanje z dedkom Mrazom v romskih naseljih v Grosupljem in v Krškem. S pomočjo pokroviteljev smo se lotili zbiranja materiala za darila (igrače, šolske potrebščine,

sladkarije, obleke...). Porodila se mi je ideja, da bi v tej akciji lahko sodelovali in pomagali tudi učenci 7. in 8. razreda, ki obiskujejo interesno dejavnost Mladinske delavnice, ki jo vodim na OŠ Domžale, saj smo lani v okviru teme "Ali je drugačnost lahko prednost" s pomočjo projekta Romi izvedli delavnico s spoznavanjem Romov, njihove kulture, življenja in problematike. Seznanila sem jih z našim namenom, jih spomnila na lanski projekt o drugačnosti in Romih ter na kratko ponovno predstavila romske otroke in njihovo problematiko. Pomagala sem si s slikami romskih otrok. Delavničarji so bili takoj za. Obrnila sem se

tudi na učence enega izmed 4. razredov, v katerem sem podobno s pomočjo slik predstavila romske otroke in jih spomnila, kako lepo je biti obdarovan in vedeti, da dedek Mraz misli na vse otroke. Pri tem mi je pomagalo lanskoletno delo s temi učenci v projektu Dežela barv, katerega glavni namen je ravno tako sprejemanje drugačnosti. Vsi učenci so se zelo lepo odzvali ter mi naslednjih nekaj dni med odmori množično nosili stvari, ki so jih našli doma in ki jih ne potrebujejo več, romski otroci pa se jih bodo zelo razveselili. Prinašali so mi številne igrače, karte, kocke, medvedke, prazne zvezke, svinčnike, knjigice, sladkarije, obleko... Na moje presenečenje so pozvani učenci za seboj potegnili še ostale učence.

Kar nosili so in nosili... kabinet je postajal vse manjši od vseh tistih polnih škatel, meni pa se je od

prelepih občutkov kar trgalo v srčku, saj so mi učenci s to akcijo, s svojimi dejanji dali vedeti, da lanskoletno delo pri delavnicah ni bilo zaman in da smo dosegli glavni namen, saj sprejemajo drugačne. In ko sem v spremstvu dedka Mraza kot snežinka podarjala darila ter v blatu pela in plesala z otroki čokoladnih oči, so z njimi plesali tudi moji delavničarji...

TUDI V VELENJU ŽIVIMO ROMI

Slobodan Nezirović

Približno tri kilometre od središča Velenja stoji grad Turn. V njem smo naseljeni Romi.

Smo priseljenci iz Srbije in živimo v Sloveniji že osemnajst let. Na gradu poleg petih romskih družin živijo še štiri družine Neromov. Te družine so se že navadile na nas in nas imajo že malce za svoje. Tudi nekaj romskih besed so se že naučili.

Najstarejši med nami Romi je Milan Nezirović, ki velja za poglavarja, čeprav njegove besede velikokrat padejo na neplodna tla. Je upokojenec. V mladosti je delal v Vegradu kot pomočnik strojnika in se tu tudi invalidsko upokojil. Druga najstarejša oseba je Radmila ali amari dej (naša mama). To je ženska dobrega srca in hitre, a kratke jeze. Radi jo imamo, saj nam s svojimi nasveti pomaga skozi težave in nam mladim velikokrat stoji ob strani.

Tukaj živijo še ostale romske družine: Ibrahimović, Asani, Nezirović in Panić. Najmlajša pa je Sabina, ki je dopolnila komaj eno

Radmila

leto. Rodila se je Romu Slobodanu in Neromkinji Driti.

V prostem času izdelujemo košare. Ta spretnost se nekako uvršča med značilnosti naših Romov in je kot tradicija, saj se prenaša iz roda v rod.

Med nami je tudi nekaj otrok, ki obiskujejo vrtec in osnovno šolo. Vrtec obiskujeta Emran in Sandra, osnovno šolo pa Bojan in Danijel. Predrag Panić obiskuje srednjo šolo, Silvana pa se žal ni odločila končati srednje šole in je na začetku

tretjega letnika izobraževanje zapustila.

Med nami je tudi nekaj Romov s končano srednješolsko izobrazbo. To so Nebojša, Sašo in Slobodan. Slednji pa si želi še večje izobrazbe in opravlja razredne izpite za rudarsko tehnični poklic. Za moralno pomoč in pomoč pri učenju naših otrok in mladine je socialna ustanova Velenje zaposlila osebo, ki se ukvarja z Romi. To je Laci Vraga, ki nas obiskuje dvakrat tedensko po osem ur.

Z vsako romsko družino preživi nekaj časa. Odraslim pomaga z moralnimi in strokovnimi nasveti, otrokom in mladini pa pomaga pri učenju. V veliko oporo sta nam tudi Alenka Čas in Maja Ahtik, ki prostovoljno opravljata podobne naloge kot Laci. Vse te ljudi imamo radi in se jim zahvaljujemo za trud. Posebej pa velja zahvala naši družinski prijateljici Alenki.

USTANOVITEV ROMSKEGA DRUŠTVA "ROMANO VOZO" (ROMSKI VOZ)

Slobodan Nezirović

Romi iz občine Velenje smo dne 28. 9. 1996 ustanovili svoje romsko društvo z imenom Romano vozo. Ustanovni sestanek je potekal na gradu Turn.

Poleg štirinajst predstavnikov naše romske skupnosti so bili prisotni tudi predstavniki Zveze romskih društev Slovenije in psihologinja Alenka Čas.

Predsednik ustanovnega odbora Srđan Panić je predstavil namen ustanovitve Društva:

- romsko društvo Romano vozo se zavzema za izboljšanje položaja Romov v občini Velenje;
- skrbi za ohranitev romske kulture, jezika in običajev;
- zavzema se za enakopravno vključevanje Romov v javno življenje, za šolanje otrok in odraslih Romov, za zaposlovanje in reševanje socialnih problemov naše skupnosti;
- bori se proti pojavom diskriminacije do Romov;
- pomaga pri urejanju romskih

Silvano, Srđan, Sašo in Predrag

fotografiji: Nada Žgank

bivališč ob pomoči občine;

- svojim članom pomaga z usposabljanjem, izobraževanjem in s strokovnimi nasveti;
- spodbuja in organizira razne športne in kulturne prireditve za Rome.

Po predstavitvi namena je predsednik predstavil statut društva, ki je bil soglasno sprejet. Sledile so javne volitve organov društva.

Za predsednika je bil izvoljen Slobodan Nezirovič, za tajnika Srđan Panić in za blagajnika Nebojša Panić.

V okviru društva se lahko Romi vključijo v naslednje kulturno-športne dejavnosti:

- folklorno skupino, ki jo vodi mentor Predrag Panić,
- pesniško skupino, ki jo vodita Sašo in Silvana Nezirović,
- strelsko skupino, ki jo vodita Dragiša Ibrahimović in Renat Asani,
- skupino za ohranjanje ročne spretnosti pletenja košar, ki jo vodita Milan in Radmila Nezirović.

OSNOVNO IN FUNKCIONALNO IZOBRAŽEVANJE MLADINCEV ROMOV V OBČINI NOVO MESTO

Boža Antolić

(izvajalka osnovnega in funkcionalnega opismenjevanja)

Romi! Ljudje sonca in narave. Večni popotniki, ki se selijo iz kraja v kraj. Za več časa se ustavijo tam, kjer ugotovijo, da bodo lažje preživel. Vendar je v zadnjem času vedno manj Romov, ki so večni popotniki. Večina se jih je ustalila in si uredila domove. Tako je nastalo tudi eno od romskih naselij v bližini Novega mesta, ki se imenuje Žabjak - Brezje.

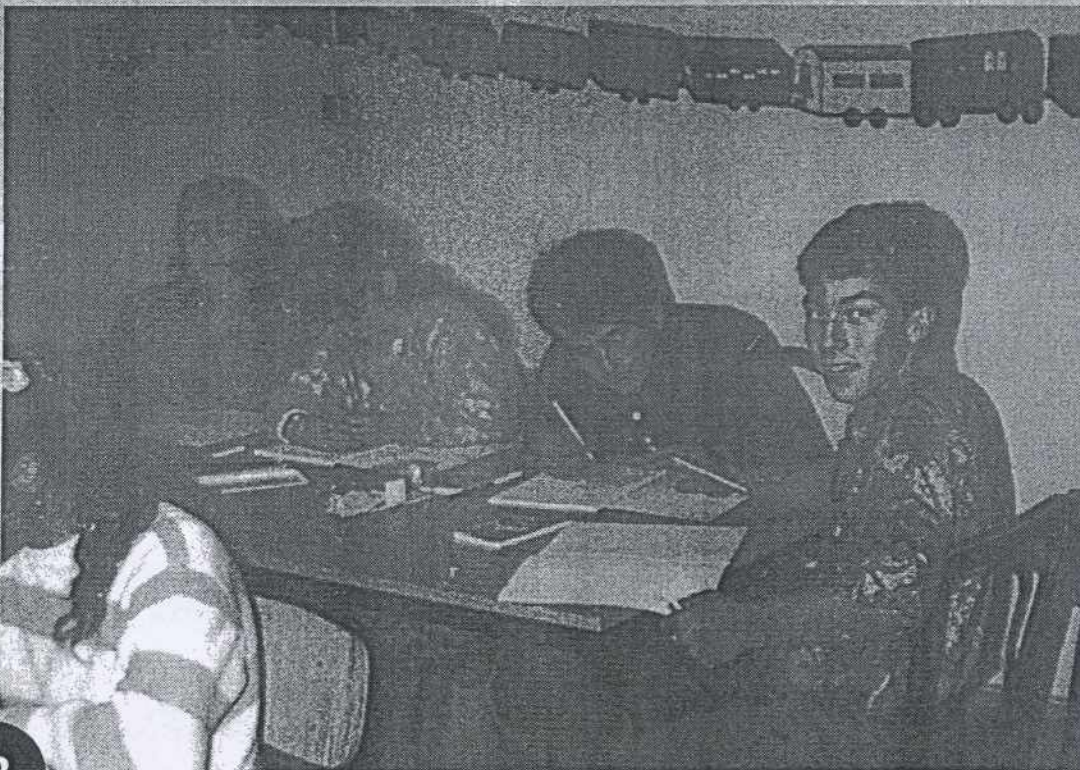
Romi, ki živijo v tem naselju, imajo zidane hiše, v hišah pa napeljan vodovod in elektriko. Tako imajo vsaj navidezno enake pogoje za bivanje kot ostali prebivalci

Novega mesta. Naselje pa ima tudi svoj vrtec, s pomočjo katerega se je začelo tu razvijati kulturno, izobraževalno in družabno življenje. Poleg vsakodnevne predšolske vzgoje romskih otrok se v popoldanskem času v vrtcu odvijajo dejavnosti, ki so namenjene romskim mladincem. Tako je organiziran kuharski tečaj, ki se ga udeležujejo fantje in dekleta omenjenega naselja. V okviru društva Rom Novo mesto deluje tu tudi folklorna skupina, ki jo sestavljajo mladi Romi iz občin Novo mesto, Škočjan in Šentjamej. Tako imajo možnost, da se med seboj družijo, povezujejo ter ohranjajo svojo romsko kulturo in jezik.

Dvakrat na teden pa je v tem vrtcu za mlade Rome iz različnih naselij novomeške občine organizirana tečajna oblika osnovnega in funkcionalnega izobraževanja. Ta oblika tečaja je nastala na pobudo Sekreterijata za družbene dejavnosti občine Novo mesto pod vodstvom gospe Ane Bevc.

K organizaciji in izvedbi izobraževanja pa sta se priključila tudi Razvojno izobraževalni center občine Novo mesto pod vodstvom gospe Ane Dular in novomeški Center za socialno delo pod vodstvom gospoda Poldeta Jevška.

V šolo za osnovno in funkcionalno opismenjevanje so vključeni Romi od 15. do 20. leta

starosti. Šola je bila ustanovljena z namenom, da mlade Rome pripravimo do takšnje stopnje, da bodo lažje funkcionirali v naši družbi.

Poleg osnovnega opismenjevanja, branja, pisanja in računanja je poudarek tudi na razvoju motoričnih sposobnosti, na usmerjanju zaznav, na razvijanju navad, interesov, pozornosti, koncentracije, na razvoju samopodobe in socialnih vlog, na skrbi za zdravje, na osnovnem spoznavanju zakonitosti narave, na spoznavanju družbene ureditve in osnovnem spoznanju o ožji in širši domovini.

V šolskem letu 1993/94 se je tečaja udeležilo 10 kandidatov, od katerih je devet osvojilo cilje programa. V šolskem letu 1994/95 je tečaj nadaljevalo vseh deset kandidatov, dva pa sta se priključila na novo. V letu 1995/96 je tečaj obiskovalo 8 kandidatov. Trije izmed njih so v tem času postali starši in se ne morejo več aktivno udeleževati tečaja. Tako s stalno skupino izvajamo že tretji tečaj.

Pravijo, da Romi radi pojejo. O tem sem se tudi prepričala. Naše delo se vedno začne in konča s pesmijo. Prepevamo pesmi v romskem jeziku. Preko pesmi poskušamo ohraniti romsko kulturo in romski jezik.

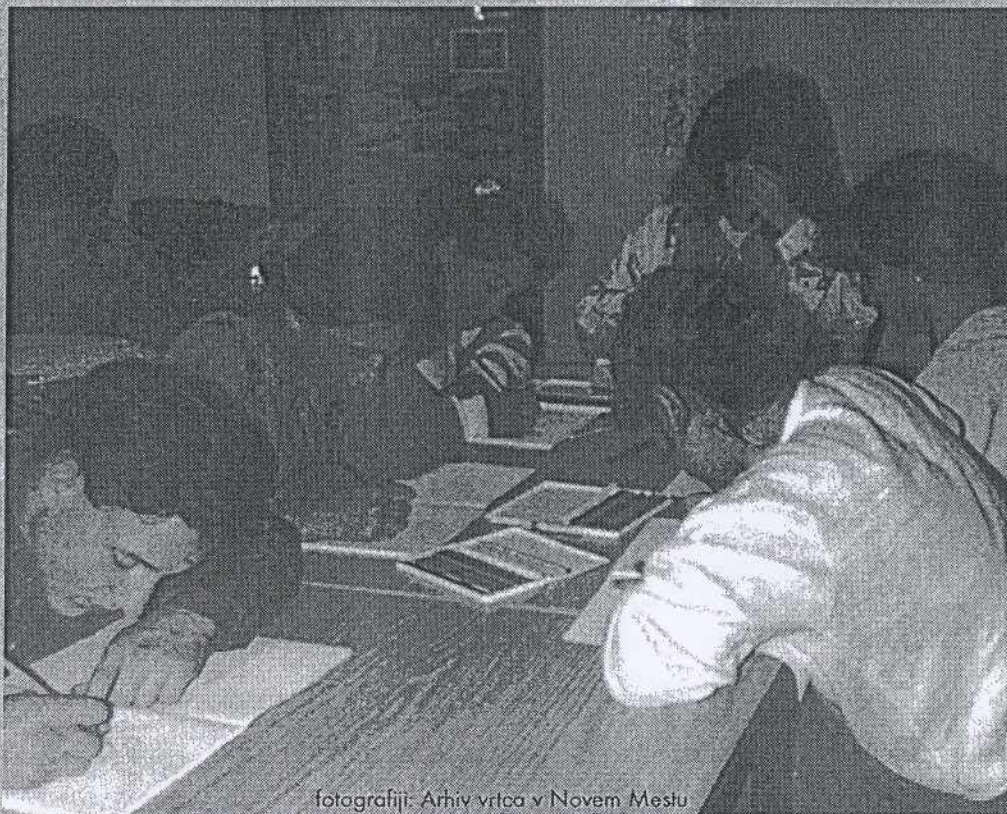
Predznanje mladih Romov je zelo različno, ker so na različni stopnji predznanja, saj imajo različno število opravljenih razredov OŠ (od enega do pet).

Težava, s katero sem se srečala kot izvajalka tečajnega programa, je bila v tem, da ni bilo izdelanega programa, po katerem naj bi delali. Tako sem izdelala najprej individualne programe glede na stopnjo predznanja vsakega posameznika, ki jih dopolnujem glede na zmožnosti posameznikov.

Težava je tudi v slabem razumevanju in govorjenju slovenskega jezika. Njihov besedni zaklad je zelo skromen.

Pišejo, kot govorniki: ne ločijo sčnikov in šumnikov, ne zaznajo pravilne uporabe spola, sklona, števila in časa...

samopodobe in socialnih vlog v družbi. Ob zaključku vsakega tečaja dobijo tečajniki potrdila o uspešno opravljenem tečaju, ki jih izda RIC Novo mesto. Sekreteriat za družbene dejavnosti pa nagradi tečajnike z enodnevним izletom, kateremu se pridružijo še tečajniki kuharskega tečaja in folklorne skupine. Ogledali smo si že Gorenjsko z Bledom in slovensko obalo. Nepozabni trenutki so jim ostali, ko so s čolnom veslali po Blejskem jezeru in prvič videli morje. Saj do takrat še nobeden med njimi ni bil tako daleč od doma.

fotografiji: Arhiv vrtača v Novem Mestu

Mladi Romi so tečaj osnovnega in funkcionalnega izobraževanja vzeli zelo resno. K pouku prihajajo redno. Če so bolni ali kako drugače zadržani, se opravičijo. Menim, da je ta oblika tečaja v veliki meri prispevala k socializaciji mladih Romov, k razvoju njihove

Kot izvajalka se sprašujem, kaj bo s temi mladimi Romi, ko bodo končali omenjeni tečaj? Vem, da jim trenutno ne morem ponuditi nobene boljše življenjske prihodnosti.

Kako torej naprej?

UČENCI ROMI V DOKLEŽOVJU

Marija Zver

V krajevni skupnosti Dokležovje živijo v romskem naselju naši Romi. Njihovi otroci obiskujejo šolo na podružnični šoli, nekaj pa jih obiskuje pouk v 5. razredu na matični šoli v Bakovcih. Ena učenka je lansko leto končala 8. razred, žal pa se ni odločila za nadaljnje šolanje, čeprav ji je naša šola uredila vse potrebno.

In kakšno je življenje naših šolarjev? Učenci Romčki so se lepo vključili v šolsko delo in z ostalimi učenci dobro sodelujejo. Žal nam ni uspelo (kljub prizadevanju vseh dejavnikov), da bi nekaj predšolskih otrok vključili v vrtec, dva otroka pa ne obiskujeta pouka. Starši kljub obljubam in dobremu sodelovanju ostanejo samo pri besedah. Tako imajo otroci

Da bi bilo življenje in delo teh učencev lepše in uspešnejše, smo pred nekaj leti organizirali podaljšano bivanje.

Naše ugotovitve po teh začetnih korakih so nadvse spodbudne. Učenci tako naredijo naloge v šoli, saj doma nimajo ustreznih pogojev, pa tudi starši jim ne bi mogli pomagati. Lahko delajo po prilagojenem programu, ker ne zmorejo takšnega programa kot ostali učenci.

Naši učenci so zelo veseli, sproščeni in zadovoljni, saj s pomočjo podaljšanega bivanja dosežejo uspehe, ki jih prej niso zmogli. V šolo radi prihajajo in se v njej dobro počutijo. Zelo radi nastopajo, zato sodelujejo na vseh proslavah, tako na šoli kot v krajevni skupnosti in tudi na matični šoli v Bakovcih. Zelo so povezani z naravo, jo imajo radi in o njej veliko vedo. Zato zanje vsako leto organiziramo "mini šolo - tabor

Pohorje. Učenci so tam zelo delovni, prizadevni in ustvarjalni.

Z vseh taborov so nastali kar zajetni zapisi s fotografijami, ki pričajo o delu naših otrok. Seveda vse to po vrnitvi predstavimo na šoli. Tako tudi ostali učenci in njihovi starši vidijo naše delo in s tem se razvija tudi pozitivna podoba vsakega učenca Roma. Prav prijetno jih je opazovati, kako ponosno razkazujejo svoje izdelke na razstavi in pripovedujejo o taboru. Kako malo je potrebno, da so srečni!

Čeprav je delo z njimi težavno in naporno, je na koncu poplačano s prisrčnim nasmehom in s pesmijo. Tudi njim samim je nerazumljivo vedenje nekaterih staršev, ki kljub vsemu ne pošiljajo otrok v vrtec in šolo. Upajmo, da se bo z njihovo pomočjo to spremenilo in bodo tudi oni prestopili prag učenosti.

3. RAZRED. OB DOKLEŽOVJE-IVANKA. HORVAT

v začetku šolanja velike težave s prilagajanjem na novo sredino; največja težava pa je vsekakor nerazumevanje slovenskega jezika.

Zato se večkrat zgodi, da morajo razred ponavljati.

Romček" na Pohorju. V začetku starši niso pustili na tabor vseh otrok, potem pa je zaupanje raslo in sedaj z udeležbo ni več težav. Tudi letos nas učenci nenehno sprašujejo, kdaj bodo šli zopet na

RESOLUCIJA O POLOŽAJU ROMOV V SKUPNOSTI

(povzeto iz Interfacea, 19. 8. 1995)

Resolucija Evropskega parlamenta z dne 21. 4. 1994 št. A3-0124/94

Uradni list Evropskih skupnosti št. C 128/372 z dne 9. 5. 1994

Evropski parlament,

ki upošteva poročilo Odbora za civilne svoboščine in mednarodne zadeve, je glede na to, da mora tekoči razvoj zakonodaje v Skupnosti stalno izražati dogajanja in vključevati nova področja v skladu z 235. členom Mednarodne pogodbe o Evropski skupnosti zelo

zaskrbljen zaradi naraščanja rasizma in sovraštva do tujcev, še posebno zaradi dejanj rasističnega nasilja proti manjšinam, ki živijo v določenih državah članicah Skupnosti; zaveda se, da je varstvo človekovih pravic v državah članicah odgovornost njih samih in organov, ki so bili ustanovljeni v povezavi s Svetom Evrope.

Glede na to, da Romi zaradi stoletij diskriminacije niso organizirani na način, ki bi jim omogočal

tradicionalne značilnosti Romov, ki narekujejo pravilno ocenjeno ad hoc ukrepanje,

- upošteva posebne potrebe Romov glede na njihove posebne kulturne značilnosti v okviru gospodarske in družbene resničnosti Evrope enaindvajsetega stoletja, ker so Romi še nadalje žrtev vojn v Evropi in jih preganjajo vse vojskujoče se strani, na primer v nekdanji Jugoslaviji,
- upošteva sporazum o repatriaciji, ki je bil podpisan 24. 9. 1992 med Zvezno republiko Nemčijo in

Romi, enako pravico do potovanja po Evropski zvezi kot državljani Zveze;

- priporoča, da vlade držav članic pripravijo dodaten protokol o manjšinah k Evropski konvenciji o človekovih pravicah, v katerem mora definicija manjšin nedvoumno vključevati Rome v obliki napotila na manjšine brez lastnega ozemlja;
- poziva Komisijo in Svet Evrope, da pripravita splošno poročilo o položaju Romov v državah članicah s posebno pozornostjo do prisilnih

foto: Stanka Glogovič

uvpeljavanje njihovih pravic in obrambo njihovih temeljnih svoboščin v družbi, v kateri živijo in glede na to, da so Romi ena največjih manjšin v Evropski zvezi,

- upošteva posebne potrebe, ki jih ta hitra rast prebivalstva narekuje določenim občutljivim družbenim področjem, kot sta šolstvo in uveljavljanje nekaterih temeljnih svoboščin, kot sta pravica do nastanitve in pravica do glasovanja,
- upošteva posebne kulturne in

Romunijo, po kateri so bili romunski Romi prisilno vrnjeni v Romunijo; ta ukrep je spremljalo posojilo Romuniji v višini enega milijona nemških mark; zato:

- poziva vlade držav članic, da uvedejo pravne, upravne in socialne ukrepe, ki naj bi izboljšali družbeni položaj Romov in sodobnih nomadov v Evropi;
- zahteva, da imajo vsi državljani držav nečlanic, ki zakonito prebivajo v državi članici, vključno z

ukrepov, ki so jih sprejele države, do kršitev človekovih pravic ipd.;

- priporoča, da Komisija in Svet sprejmeta pobude s področja kulture, izobraževanja, obveščanja in enakopravnih pravic v obliki predlogov vladam ali ustreznim lokalnim in regionalnim organom držav članic;
- močno priporoča, da bi v proračunu Skupnosti ostale postavke za financiranje socialnih, kulturnih in izobraževalnih ukrepov v romski skupnosti in se, kjer je le

mogoče, še povečale;

- priporoča, da komisija, Svet in vlade držav članic storijo vse, kar je v njihovih močeh, da bi pomagale pri gospodarski, družbeni in politični vključitvi Romov, katere cilj bi bila odstranitev pomanjkanja revščine, v kateri trenutno še živi velika večina evropskih Romov;
- ugotavlja, da Rome preganjajo v mnogih državah Srednje in Vzhodne Evrope, in zato priporoča, da države članice EZ zelo pazljivo preverijo prošnje za azil Romov iz teh dežel;
- obsoja sklepanje sporazumov o repatriaciji med državami članicami Evropske zveze in državami Srednje in Vzhodne Evrope, katerih posledica je, da se z begunci ravna tako kot z blagom;
- poudarja potrebo po svežih ukrepih v izobraževanju, s katerimi bi se učinkovito borili proti rasizmu in sovraštvu do tujcev, ter roti Komisijo, Svet in vlade držav članic, naj spodbudijo vrsto ukrepov, ki bi pomagali odstraniti glavne ovire pri izobraževanju otrok Romov in drugih nomadov v šolah;
- poziva Komisijo, Svet in vlade držav članic, naj priznajo jezik in druge vidike kulture Romov kot sestavni del evropske kulturne dediščine;
- priporoča, da Komisija in Svet izvedeta poglobljeno študijo težav pri izobraževanju in usposabljanju, s katerimi se spopadajo Romi in nomadi, posebno glede šolanja romskih otrok, ki ne obvladajo dovolj jezika države ali regije, v kateri prebivajo; poleg tega priporoča tudi organiziranje posebnega programa usposabljanja, ki naj bi omogočal poučevanje v jeziku Romov kot sestavnem elementu učnega programa, na

področju medkulturnega izobraževanja pa naj bi se kot del tega programa za učitelje pripravili informacijski zapisi o tem predmetu;

- opozarja Komisijo, Svet in vlade držav članic na odločilno vlogo, ki jo imajo javna občila in regionalni organi pri premagovanju rasnih predsodkov, in podpira polno sodelovanje z Odborom za gospodarstvo in socialne zadeve, Svetom Evrope in KVSE, da bi zagotovil učinkovito reševanje težav, povezanih z rasizmom in sovraštvom do tujcev;
- močno spodbuja Komisijo in države članice k uresničevanju programov, ki širšo javnost ustrezno seznanjajo s pristo kulturo Romov, posebno s pospeševanjem programov informiranja, ki jih izvajajo Romi sami;
- opozarja romske prebivalce v Skupnosti na njihovo pravico do vložitve peticij pri Evropskem parlamentu, če mislijo, da so bili žrtve rasističnega ravnanja;
- poziva nemško vlado, da izplača odškodnino vsem Romom in njihovim družinam, ki so bili žrtve nacističnega preganjanja;
- poziva države članice, naj ne izženejo kateregakoli Roma, ki je zbežal iz Romunije ali nekdanje Jugoslavije, in olajšajo prihod njegovih družinskih članov v državo;
- močno spodbuja Komisijo in Svet, da organizira evropski center za raziskave in obveščanje, preko katerega bi lahko tiste romske organizacije, ki Rome najbolje zastopajo, sodelovale z organi Skupnosti pri vseh političnih, socialnih ali kulturnih zadevah, v katere so vključeni Romi;
- spodbuja romske organizacije, da se združijo na evropski ravni, in poziva Komisijo in države članice,

da finančno pomagajo pri takšni združitvi;

- zahteva, da njegov predsednik pošlje to resolucijo Svetu, Komisiji in vladam držav članic.

MG - S - ROM V ZVEZI Z VRAČANJEM ROMSKIH BEGUNCEV V BOSNO

V prejšnji številki smo poročali, da je komisija MG - S - ROM, ki je prvi stalni opazovalec položaja Romov pri Svetu Evrope, poslala v Bosno skupino opazovalcev, ki naj bi ugotovila dejansko stanje in pogoje za možnost vrnitve romskih beguncev na omenjeno ozemlje. Skupina meni, da bi bilo vračanje katerihkoli beguncev na ozemlje Bosne za enkrat še prezgodnje. Večja mesta so že tako prepolna razseljenih oseb, problemi zaposlitve kakor tudi stanovanjski problemi so pereče vprašanje, manjka osnovna infrastruktura, ... Predvsem pa ni zagotovljena varnost ljudi na področjih, kjer ne pripadajo večinski etnični skupnosti.

MG - S - ROM je mnenja, da ni razloga, da bi pričakovali, da se je položaj bistveno izboljšal, odkar je skupina zapustila Bosno. Zato ponovno opozarja države članice na izpostavljenost in ogroženost romskih beguncev iz nekdanje Jugoslavije, še posebej iz Bosne in Hercegovine.

Vestnik Sveta Evrope, št. 7, :

prevedel in povzel
Nenad Vitorović

RAJKO ĐURIĆ se je rodil 3. 10. 1947 v romski družini v Malem Orjašu blizu Beograda. Diplomiral je na Filozofski fakulteti v Beogradu in doktoriral na Katedri za sociologijo, s tezo o kulturi Romov v Jugoslaviji. Je avtor nekaj pesniških zbirk ter več del in esejev o Romih. Delal je kot novinar in predavatelj ter je že nekaj let generalni sekretar svetovne organizacije Romov - Romske unije. Do začetka vojne leta 1991 je živel v Beogradu, trenutno pa s svojo ženo in sinom živi in dela v Berlinu.

Njegova dela:

- pesniške zbirke:

Bez doma bez groma (1979)

Prastara reč daleki svet (1980)

A i U (1982)

Hefestovi učenici (1986)

- dela o Romih:

Seobe Roma (1987)

Zagonetke, mitovi i jezik Roma (1983)

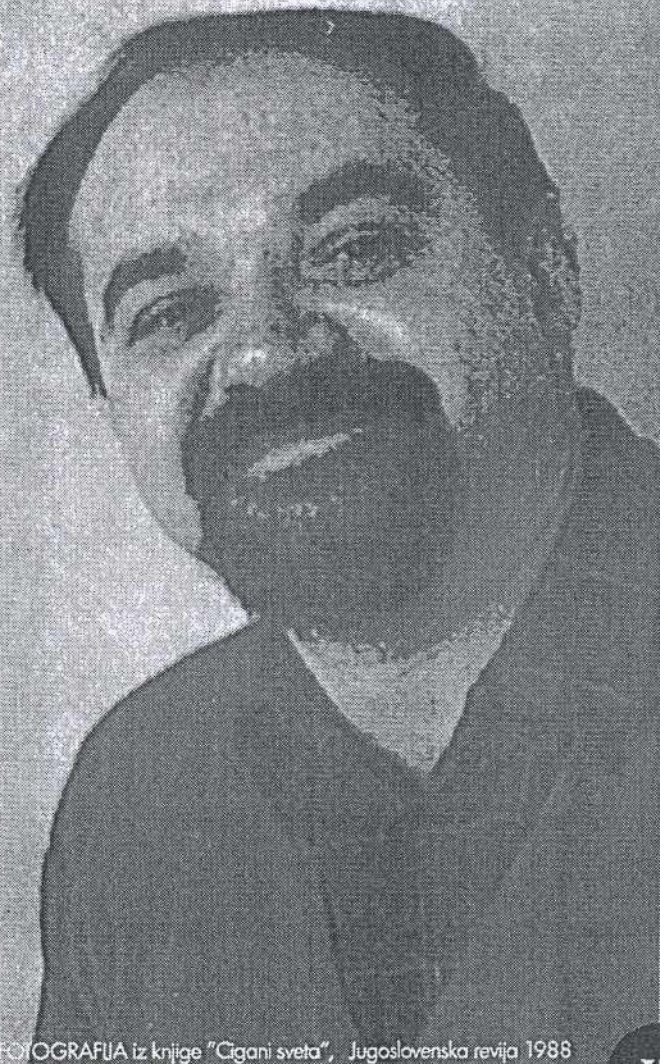
Cigani sveta (soavtor, 1988)

Romi u svetskoj književnosti (1997)

Pričujoč intervju je bil posnet v Franciji v Saintes Maries de la Mer, na shodu Romov v čast Črne Sare, maja 1996. Intervju je povzet z video posnetka, ki so ga v Slovenijo prinesli in za Romano them priskrbeli člani glasbene skupine Šukar.

Pogovarjala se je: Sabina Štumberger

FOTOGRAFIJA iz knjige "Cigani sveta", Jugoslovenska revija 1988

Kdaj ste bili zadnjič tu, na shodu Romov v čast Črne Sare?

Leta 1986.

Ali se je v tem času kaj spremenilo? Kakšen je vaš vtis?

V bistvu ni velikih sprememb. To je sicer turistična atrakcija, vendar je za Rome velikega pomena. Po eni strani je to sled naše daljne indijske preteklosti - Sara je v resnici Sara Svati, po indijski mitologiji žena Brahme - po drugi strani pa ima romanje samo, ki po religiozno katoliški doktrini izhaja iz srednjega veka, velik pomen za naše socialno in kulturno življenje.

Po eni strani je to nekako doprineslo k tolerantnejšem odnosu Neromov do Romov. Kot vidite, so tu, v Saintes Maries de la Mer Romi neke vrste gostitelji, Neromi pa so njihovi gostje. To je do sedaj edino mesto v Evropi, kjer se zbirajo Romi iz skoraj vseh evropskih dežel. Poleg religiozno zgodovinskega pomena je to tudi mesto za družabna srečanja, za obnovo poznanstev in prijateljstva. Nima pa nobenega pomena za nacionalno in kulturno identiteto Romov. Kar se tiče vere v ženska božanstva, je to za Rome karakteristično. Paralelno žensko božanstvo se še vedno časti tudi v Srbiji, to je Bibi, ki ni nič drugega kot Kali ali Durga, božanstvo iz indijske mitologije.

Vi ste Rom. Kaj vam osebno pomeni prihod v Saintes Maries de la Mer?

Vsekakor je zame to neko posebno, emocionalno doživetje. Tudi zato, ker Romi nimamo svoje uradne institucije in ustanove. Tukaj pa je priložnost, da se srečamo stari prijatelji in navežemo tudi nova poznanstva. Kot veste, sem rojen v bližini Beograda, kjer sem živel do začetka vojne leta 1991 in prav tukaj srečam mnogo prijateljev in znancev iz različnih držav, tudi iz Jugoslavije. Hkrati pa to srečanje izkoristimo tudi za dogovore o naših skupnih načrtih - političnih ipd.

Kako vidite položaj Romov v Evropi?

V evropskih državah danes Rome ponovno preganjajo, ponovno diskriminirajo. V Evropi je to najbolj diskriminirana nacionalna manjšina. Tu gre za 12 milijonov ljudi, ki so popolnoma brezpravni. Razen seveda v nekaj državah, to so Finska, Avstrija, Madžarska, Slovenija in Makedonija, kjer se jim prvič priznava njihova identiteta, sicer pa v nobeni drugi državi nimajo statusa nacionalne manjšine. To pa je zelo zaskrbljujoče, saj smo na pragu 21. stoletja.

Ali menite, da romska kultura izginja?

Romska kultura ne izginja, ker ima kot vsaka kultura več aspektov: tradicionalni aspekt in aspekt, ki je rezultat ustvarjalnosti. Glede na to, da živimo v modernem času, romska kultura ne more biti več samo tradicionalna kultura, tradicionalni sistem vrednot, ampak se mora razvijati, modernizirati. Doslej imamo niz romskih pisateljev, književnikov, slikarjev in romskih institucij, kot so teater v Španiji, Nemčiji, Franciji itd., obstaja pa tudi tendenca po formiranju novih kulturnih institucij in ustanov širom po Evropi; od Finske, Švedske pa do bivše Jugoslavije. To so tako imenovani temeljni kamni za emancipacijo in ohranitev identitete Romov po eni strani, po drugi strani pa težnja, da se naprej razvija nekaj novega. Romi nismo nikoli želeli, da bi našo kulturo spremenili v neko vrsto geta. To bi bilo za nas porazno. Ta kultura se mora razvijati in istočasno graditi mostove do Neromov in seveda obratno, neromska kultura mora graditi mostove do nas Romov - neka vrsta koeksistence in simbioze med kulturama. Kajti zame je v pojmu kultura primarna človeška dimenzija in če tega ni, je to barbarstvo.

Vendar izkušnje kažejo, da se Romi bojijo takšnih srečanj z Neromi.

Seveda imate prav. Ne smemo pozabiti na surova zgodovinska dejstva. Romi so bili tisoč let surovo preganjani, ubijani, prezirani

in ne smemo pozabiti, da je bilo v času 2. svetovne vojne samo v Nemčiji ubitih okoli 500 000 Romov in še vedno so brezpravni. Zato seveda strah pri tem igra povsem osnovano in realno vlogo. Po drugi strani pa se pri Romih pojavlja nova nacionalna in kulturna zavest, ki pomeni nov korak k obrambi človekovih, državljanskih in nacionalnih pravic. Seveda se te pravice nikoli ne poklanjajo, temveč so vedno rezultat borbe. Mislim, da če se bo Evropa še naprej netolerantno vedla do Romov, bi to lahko izzvalo nasilje oz. terorizem tudi s strani Romov, čeprav nisem zagovornik nasilja. To je edini narod, ki se doslej ni nikoli zatekal k nobenemu nasilju ali k terorističnim akcijam.

Vendar, če bo neprestano potiskan v položaj, da mora tudi s silo braniti svoje pravice? Lahko naredimo paralelo: po rdečih brigadah bi se lahko pojavile tudi črne brigade, ki bi usmerjale nasilje k evropskim institucijam, odgovornim za človekove, nacionalne in državljanske pravice Romov v Evropi.

Kaj je po vašem skupna dediščina Romov: posameznika, naroda, družine?

Predvsem je to človeška zavest in dostojanstvo. Zavest, da so Romi ljudje in da so enakovrni z drugimi. Čeprav po drugi strani želijo ukiniti in preiti nekatere oblike, ki so bile doslej karkarakteristične za njihov način življenja. Mnogi Romi ne želijo več, da

bi živeli tako, kot so živeli njihovi predniki - pod šotori, s konji ipd. Pojavlja se neka nova težnja po enakopravnosti z ostalimi narodi, po kolektivnih pravicah, da se jim kot vsem narodom v Evropi omogočijo ustrezni pogoji, se pravi nič manj in nič več kot imajo to ostale etnične manjšine. Seveda smo Romi trenutno v posebnem položaju, na kar najbolj kaže primer bivše Jugoslavije. Romi nikoli niso gradili fašizma oz. nacističnih sistemov, pa so bili največje žrtve teh sistemov. Romi nikoli niso gradili komunistične diktature in sistemov, a so bili največje žrtve le-teh. Romi nikoli nikomur niso napovedovali vojn, a so bili največje žrtve vseh vojn. Sedaj je sklenjen mir in Romi so največje žrtve mirovnih sporazumov. Najboljša

ilustracija je primer Bosne, kjer je živelo okoli 300 000 Romov. Mnogi so pobiti skupaj z muslimani, mnogo jih je končalo v taboriščih ali pa so bili pregnani in danes živijo v Nemčiji, Avstriji ipd. In sedaj, po podpisu mirovnega sporazuma, so nezaželeni na celotnem ozemlju Bosne. Gre torej za 300 000 ljudi in postavlja se vprašanje, kako in kam naprej. Na primer: mnogi Romi begunci v zahodni Evropi so ostali brez vseh osebnih dokumentov, brez identitete. In teh papirjev, ki so eksistenčnega pomena in jih neprestano zahteva birokracija, enostavno ne morejo narediti, ker nimajo svoje nacionalne institucije.

Seobe Roma

**Rajko
Đurić
Bigz**

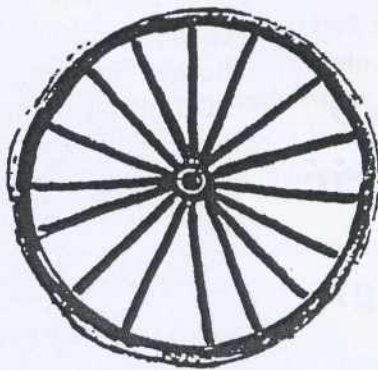

IZŠEL JE ROMSKI ZBORNIK - ROMANO KEDIJPE

Alenka Janko

Lani poleti je Romsko društvo - Romani union Murska Sobota pripravilo 2. mednarodni romski tabor. Udeležili so se ga Romi iz različnih krajev Slovenije - iz Murske Sobotice, okolice Krškega ter Velenja. Na enotedenskem taboru smo poslušali predavanja, sodelovali smo v delavnicah ter na kulturno družabnih prireditvah. Romano kedijpe je knjižica, ki

ROMSKI ZBORNIK

ROMANO KEDIJPE

vsebuje 6 poglavij, v katerih avtorji zbornika predstavljamo svoj prispevek na taboru. Zbornik vsebuje poleg različnih vsebin, ki so bile predstavljene na predavanjih in delavnicah, tudi izbrane pesmi mladega romskega pesnika Slavka Baranje - Lujzija.

Tako najdemo besedilo slovenske romologinje dr. Pavle Štrukelj, ki želi zbuditi zanimanje za tradicionalno romsko kulturo in zgodovino, posveti pa se tudi predstavitvi romske glasbe in godbenikov in njihovih prispevkov k svetovni glasbeni zgodovini. Žal se mnogokrat pozablja, da so s svojim bogatim ritmom, svobodo in lahkotnostjo ter barvno ubranostjo tonov in drugimi motivi vplivali tudi na velike klasične komponiste, kot so Haydn, Schubert, Beethoven, Brahms in Liszt. V prispevku dr. Štrukljeve lahko beremo tudi o romskem plesu ter njegovi zgodovini.

»Dobre stvari na tem svetu so enostavne. Takšen je tudi moj odnos do Romov...«, začne svoj prispevek o psiholoških vplivih na Rome dr. Jože Magdič. V svojem prispevku analizira predsodke o Romih, ki so še danes prisotni med nekaterimi ljudmi, ki jih ne poznajo. Dr. Magdič predstavlja svoja spoznanja o Romih, do katerih je prišel v času svoje dolgoletne zdravstvene prakse v Rakičanu. Predstavil je mnoge psihosocialne težave, s katerimi se srečujejo Romi danes. Za bralca pa je gotovo ena od najbolj zanimivih misli ta, da je parapsihologija znanost Romov ter da bi se »uradna psihologija... lahko povezala z marsikaterim »naravnim romskim psihologom«. V tretjem poglavju je predstavljen potek delavnic, na katerih smo

predelovali dve glavni temi:

1. romsko družino, družinske vloge in opravila ter sistem vrednot v družinah,
2. ljubezen, ki je pomembna sestavina odnosov med spoloma ter družinskih odnosov, in običaje snubljenja s poročnimi običaji. Udeleženci so na omenjenih delavnicah oblikovali mnogo gradiva, le majhen del le-tega pa vsebuje zbornik. Objavljeni sta tudi dve pesmi, ki sta nastali v pesniški delavnici, namenjeni pesnjenju v slovenskem in romskem jeziku. Prav tako lahko najdemo v zborniku dele plakatov, ki predstavljajo opisane vsebine. Šolniki pa so gotovo najbolj veseli »drobnega pogleda v raznolikost romskih govorov«, ki ga predstavlja Jožek Horvat Muc, ki je udeležence tabora navduševal za raziskovanje romskega jezika ter primerjanje romskih govorov ter narečij na Slovenskem z romskim jezikom drugod. Poučimo se lahko o romski abecedi ter pregibanju glagolov v romščini, iz priročnega slovarčka pa lahko spoznamo pogoste romske besede. Čeprav avtor opozarja, da pričujoče gradivo ni strokovno obdelano, mu lahko pritrdimo, da je dobra »informacija o trudu, ki smo ga vložili v prizadevanje, da bi vsaj z enim očesom pokukali v bogastvo našega (romskega, opomba A. J.) jezika«.

Romski pesnik Slavko Baranja - Lujzi se je doslej predstavljajl v romskih časopisih, zato smo lahko njegovega prispevka v zborniku še posebej veseli.

V zborniku je objavljena njegova prva pesniška zbirka. Pesmi v romskem in slovenskem jeziku predstavljajo tradicionalne motive, ki jih najdemo v romski poeziji: ples, petje, Romkinje, glasba ter bogato romsko izročilo. Urednik zbornika Milan Vincetič je zapisal, da motivi kar vabijo bralca, naj se pridruži pesnikovem popotovanju po njegovih »krajinah srca in duše, ki se odstira kot ogledalo na robu nam neke zatajevane magične resničnosti, za katero smo najbrž prikrajšani«.

Romski zbornik je izdalo

Romsko društvo - Romani union

iz Murske Sobotе, tiskarna Solidarnost pa ga je natisnila v 300 izvodih. Izid publikacije so finančno podprli in omogočili pokrovitelji:

- Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije,
- Urad za mladino;
- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve;
- Zavod za odprto družbo; Urad za narodnosti pri Vladi Republike Slovenije;
- Mestna občina Murska Sobotа;
- Zveza kulturnih organizacij občine Murska Sobotа.

Zbornik smo predstavili ob izidu na gradu v Murski Soboti.

Razveseljivo je, da se je predstavitev udeležilo več kot petdeset ljudi, tako Romov kot Neromov, kar je dokaz

pripravljenosti za medsebojno spoznavanje in sožitja prebivalstva na tem območju.

O izidu in predstavitvi zbornika so poročali tudi novinarji na lokalnih televizijskih postajah in v časopisih. Želimo si, da bi se ob takšnih dogodkih zbirali tudi v prihodnje, veseli pa bi bili, da bi tudi na drugih območjih neromsko prebivalstvo pokazalo večjo pripravljenost za sodelovanje na romskih kulturnih prireditvah.

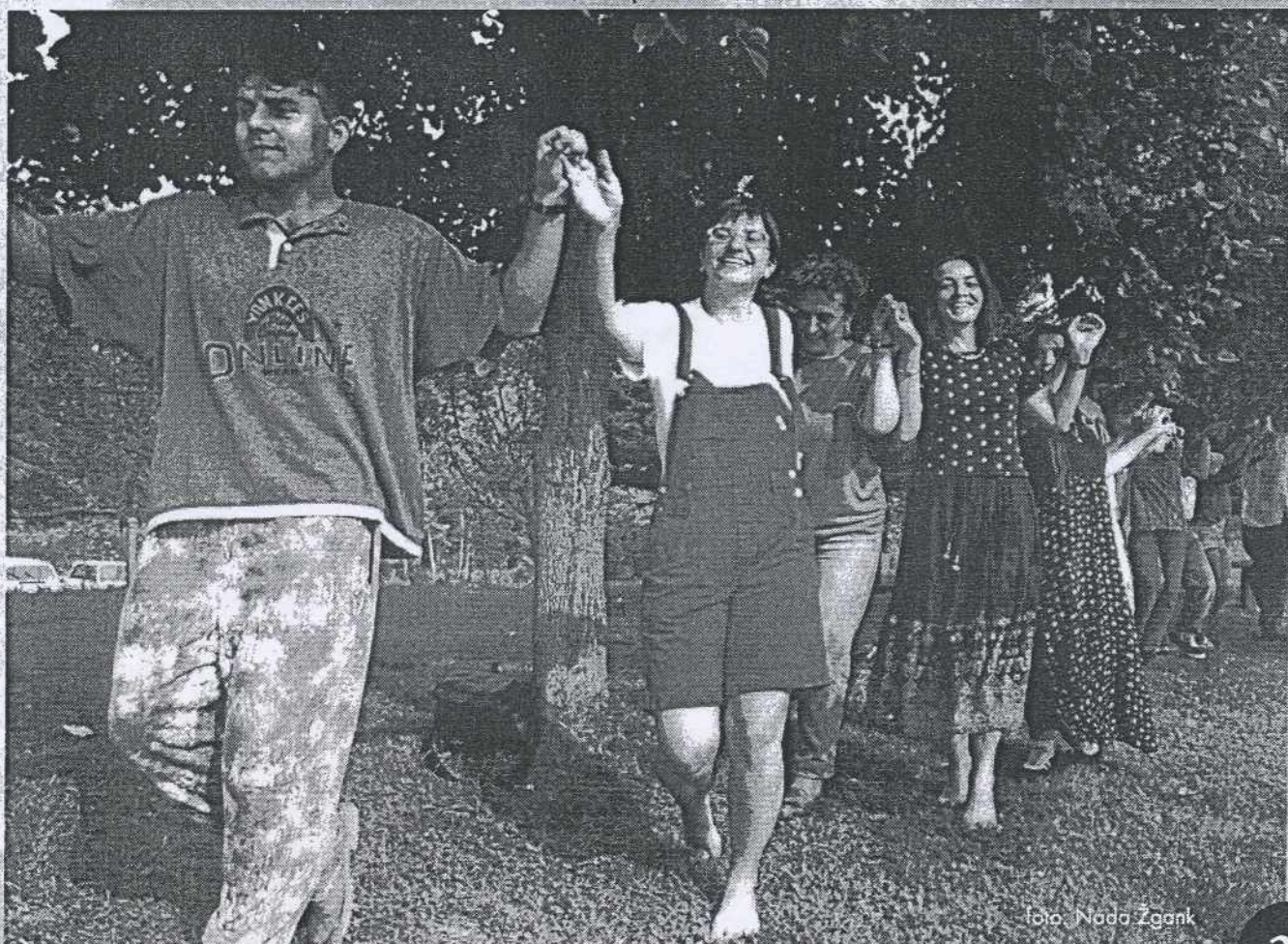

foto: Nada Žgank

OB SVETOVNEM DNEVU ROMOV

Tatjana Avsec

Bogato kulturno izročilo, tradicija, jezik..., označujejo moč identitete romske skupnosti, ki ima svoje korenine v daljni Indiji. Zavest po ohranjanju in razvijanju le-te se v slovenskem prostoru odraža vse bolj, kar dokazujejo številna romska društva, folklorne skupine, gledališka skupina, prireditve... Hkrati pa je to tudi pot, po kateri se Romi sami približujejo širši skupnosti in s tem pomagajo k zatiranju nesmiselnih predsodkov, nestrpnosti in sovražnosti do njihovega porekla.

Ob letošnjem prazniku vsem slovenskim Romom želimo prav to: moč, da bi po lastni poti pogumno šli naprej!

Naj k temu spodbudijo še besede pokojne indijske predsednice Indire Ghandi, ki jih je izrekla 28. oktobra 1983, na otvoritvi drugega svetovnega festivala kulture Romov v Čandigarju v Indiji, na katerem so bili prisotni Romi iz 16. držav:

"Okoli 15 milijonov Romov je razseljeno širom po svetu. Njihova zgodba je zgodba o trpljenju in žalosti, vendar je istočasno tudi zgodba o zmagi človekovega duha nad vsem, kar ga ovira. Pregoni, s katerimi so se Romi hrabro soočali skoraj 1000 let in kateri so bili v našem času obeleženi s Hitlerjevo genocidno norostjo - vse to jih označuje kot primer hrabrosti in vztrajnosti. Te kvalitete so v tesni zvezi z Indijo, ki jo

Romi smatrajo za svojo prado-movino.

Današnji Romi so ohranili svojo identiteto, ki jo vse bolj utrjujejo in razvijajo. Istočasno so se integrirali v družbe, v katerih danes živijo in jim s tem podarili tudi svoje odlike: barvitost, spontanost in vitalnost.

V različnih deželah jih različno imenujejo. So mednarodna skupnost v pravem pomenu besede in so zato v idealnem položaju, da pomagajo k uresničitvi mednarodnega razumevanja in svetovnega miru. Od prvega svetovnega kongresa, ki je bil v Londonu leta 1971, postajajo Romi vse bolj zavestni svoje identitete in vloge. Glasba je prav gotovo del njihove biti, saj so doprinesli k razvoju glasbene tradicije tako na vzhodu kot na Zahodu. Talenti Romov so različni in prežemajo vse aspekte njihovega življenja. Predsodki in pregoni so stoletja prekrivali njihovo kulturo, a kljub temu, prišel je čas, da se le-ta prizna in spoštuje kakor si zasluži. S svojimi težnjami in idejami ta kultura osvaja srca širokih mas... Romska kultura je vpila elemente mnogih dežel in narodov vendar so v njej ohranjene sledi indijske civilizacije..."

(Povzetek govora objavljenega v knjigi Seobe Roma, Rajka Đurića, str. 207, 208)

V Sloveniji bodo Romi tudi letos svoj praznik zaznamovali s kulturnim izročilom.

Osrednja prireditev bo 11. aprila v Murski Soboti, kjer se bodo predstavile romske folklorne in glasbene skupine iz Novega mesta, Krškega, Velenja,

Puconcev, Sredic in Murske Sobote. Prireditve bo organizirala Zveza romskih društev Slovenije.

Istočasno bo v Murski Soboti potekal posvet Izboljšanje položaja Romov v Srednji in Vzhodni Evropi, ki ga organizirata Inštitut za narodnostna vprašanja in avstrijski Inštitut za Vzhodno in Jugovzhodno Evropo.

KNJIŽNICA ZA KRAJANE PUŠČE

Marjana Švec

Po knjigi naj bi segli tudi Romi. Ta želja je vodila Zvezo Romov Murska Sobota, da je usmerila svojo aktivnost v to, da bi jim bile knjige čim bližje. Stekel je pogovor z romskim vrtcem na Pušči, kjer so naleteli na razumevanje in pripravljenost, da vrtec prevzame določeno število knjig za izposojanje. Tako je soboška knjižnica oktobra leta 1992 podarila okoli 100 knjig in jih namenila izposoji Romom. Ta mini knjižnica je bila odprta ob praznovanju 30letnice delovanja romskega vrtca na Pušči.

Največ zanimanja za knjige je bilo prvo leto, saj je bilo izposojenih več kot 400 knjig. Bralci so bili različnih starosti, največ je bilo odraslih. Najpogostejše obiskovalke knjižnice so bile Vladica Baranja, Zvezdana Kokaš in Bernarda Horvat, moških ni bilo. Precej so prihajali tudi šolarji. Zgledna je bila Janja Rošer, ki je v enem letu prebrala 50 knjig iz te knjižnice.

SLAVKO BARANJA - LUJZI

Rojen 24.6.1972 v romskem naselju Pušča pri Murški Soboti. Njegove pesmi so objavljene v Romskem zborniku Romano kedijpe, ki je izšel februarja letos. Ob njih je Milan Vincetič v spremni besedi med drugim zapisal:

"...gre za zapisovalca primarnih čustev, ki mu trenutno razpoloženje vodi pisalo, ki seveda ni moglo in smelo prestopiti megličastega prepada med silnim erosom in začuda, malce porogljivim thanatosom. Če smem reči, avtor po domače ni mogel iz svoje "romske kože", ki pa ga ni zamejevala, temveč priklicala njegove razvnete sokrivce že pozabljene podobe ciganskega brusača, violine, prednikov in konjev; skozi kopreno the privenjenj pa silovito pripolje erotika, poželenje po strastni ženski, ki jo bo, če jo izgubi, utopil v vinu, pesmi in plesu. Kajti romski ples, kakor si ga marsikateri med nami romantizira, je tudi zanj en sam vulkan obrzdanih čustev, hrepenenj, žalovanj in podob, ki ga povedejo družno z bralcem na potovanje po (njegovih) krajinah srca in duše, ki se odstira kot ogledalo na robu nam neke zatajevane magične resničnosti, za katero smo najbrž prikrajšani."

foto: Nada Žgank

DEDKOVA VIOLINA

Spominjam se svojega dedka
in njegove razglašene violine,
spominjam se fiste pesmi,
ki jo je vedno ubiral.
Danes je njegova violina moja
in pesem tudi.

NOČ

Nocoj ne bodi sama,
noč je dolga kot v rogu.
Ne ostani sama,
pridi k meni,
da te bom pazil
s svojimi črnimi rokami,
sajastimi kot tvoji lasje.

PAPOSKRI HEGEDUVA

Spoutinjav man pri mro papo
te pri leskri phuri hegeduva.
Spoutinav man miik pru ja djijli,
so la furdik cidlahi.
Akaun hi uja hegeduva mri,
te ipen avka uja djijli.

RAT

Adaurat ma of korkouri,
I rat hi dugi te šitini.
Ma aučh kurkouri,
af zi mande,
adaurat tut adau oubuk,
mre kaule vastenca,
asej kaule sar tre bal.

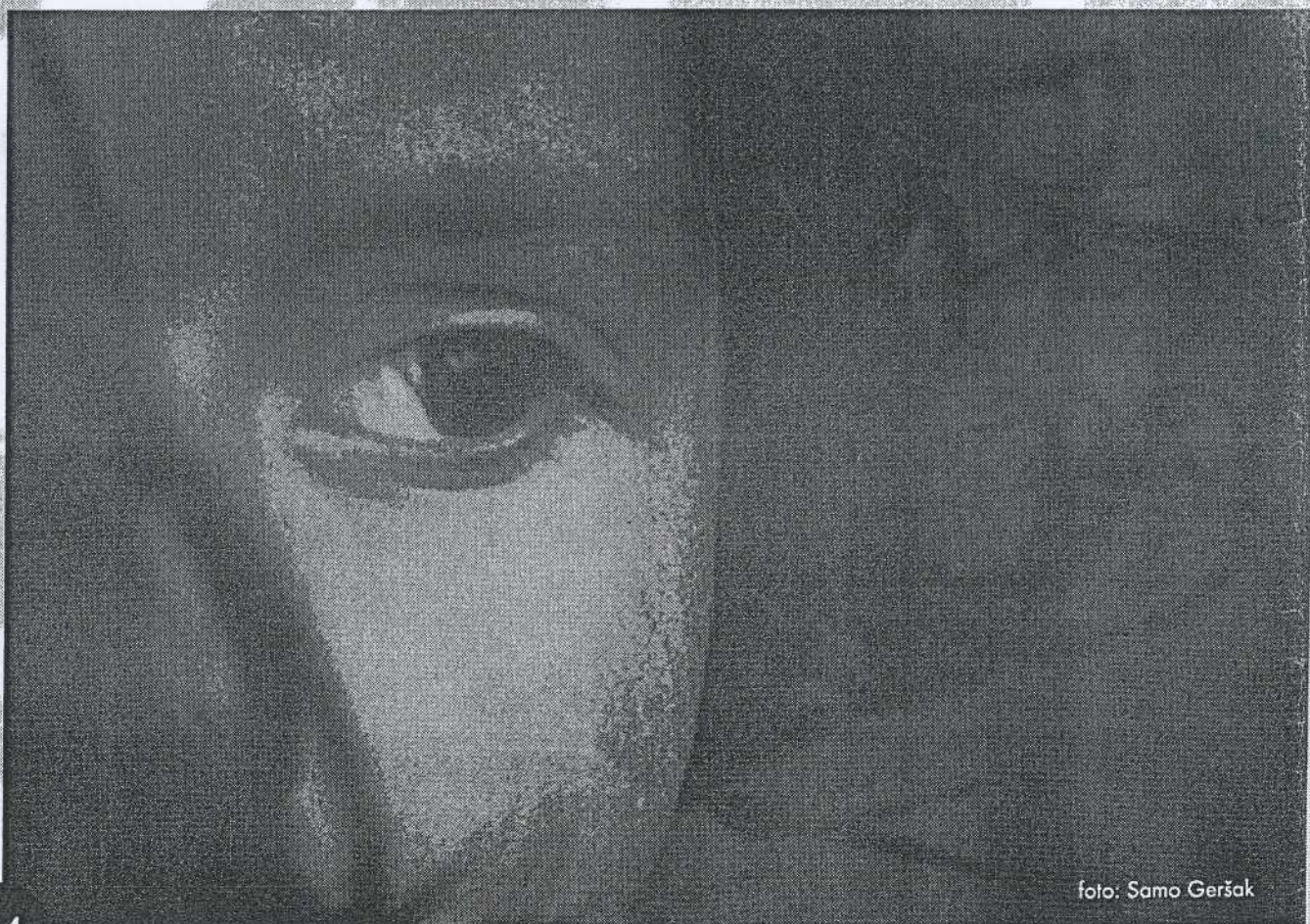

foto: Samo Geršak

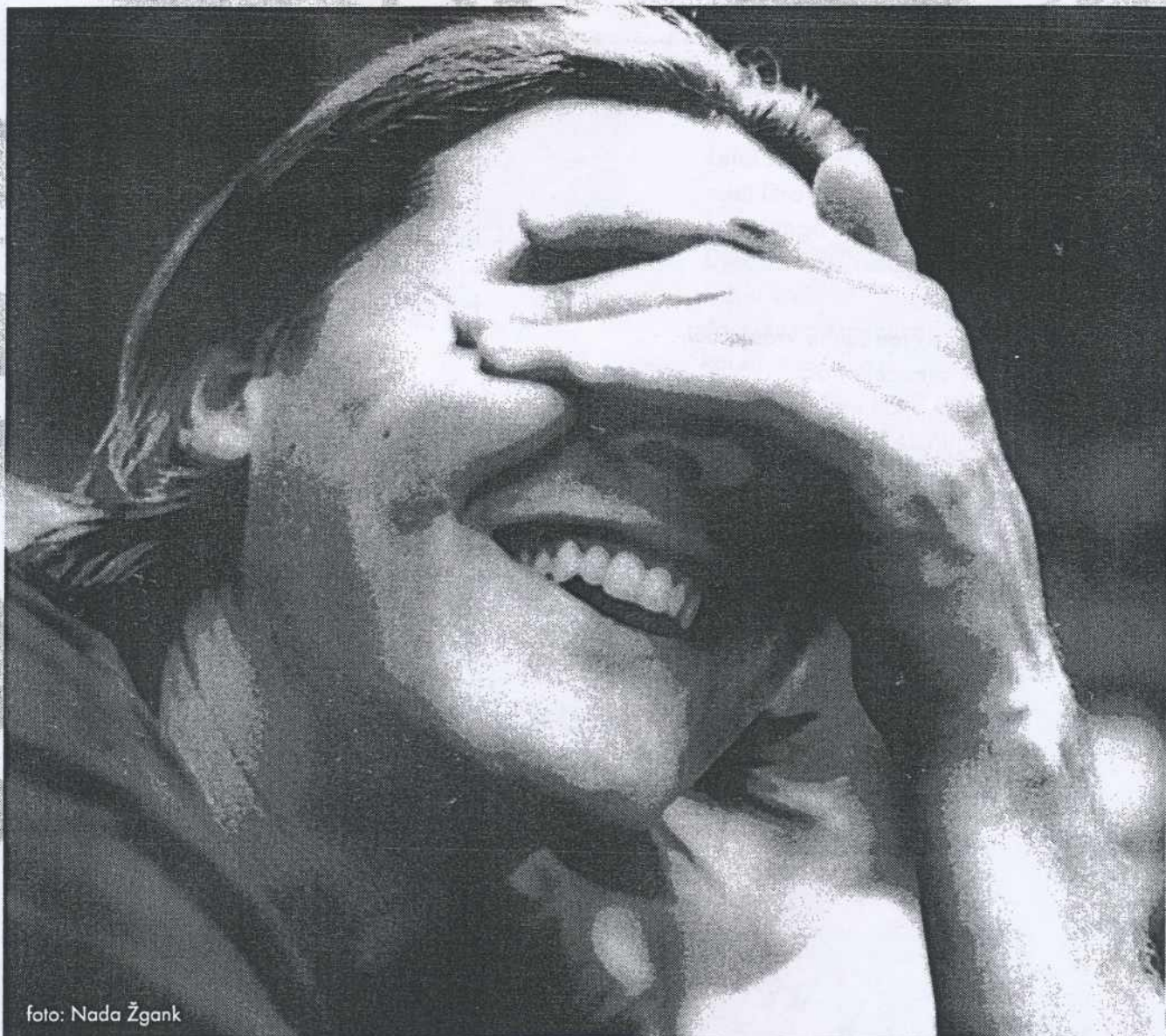

foto: Nada Žgank

PO ROMSKO

Pij, brat moj romski,
pij po romsko.
Igraj, brat moj romski,
igraj po romsko.
Poj, brat moj romski,
poj po romsko.
Pleši, brat moj romski,
pleši po romsko.
Najlepše je, brat moj,
po romsko,
zato dajva po romsko.

ROMAUN

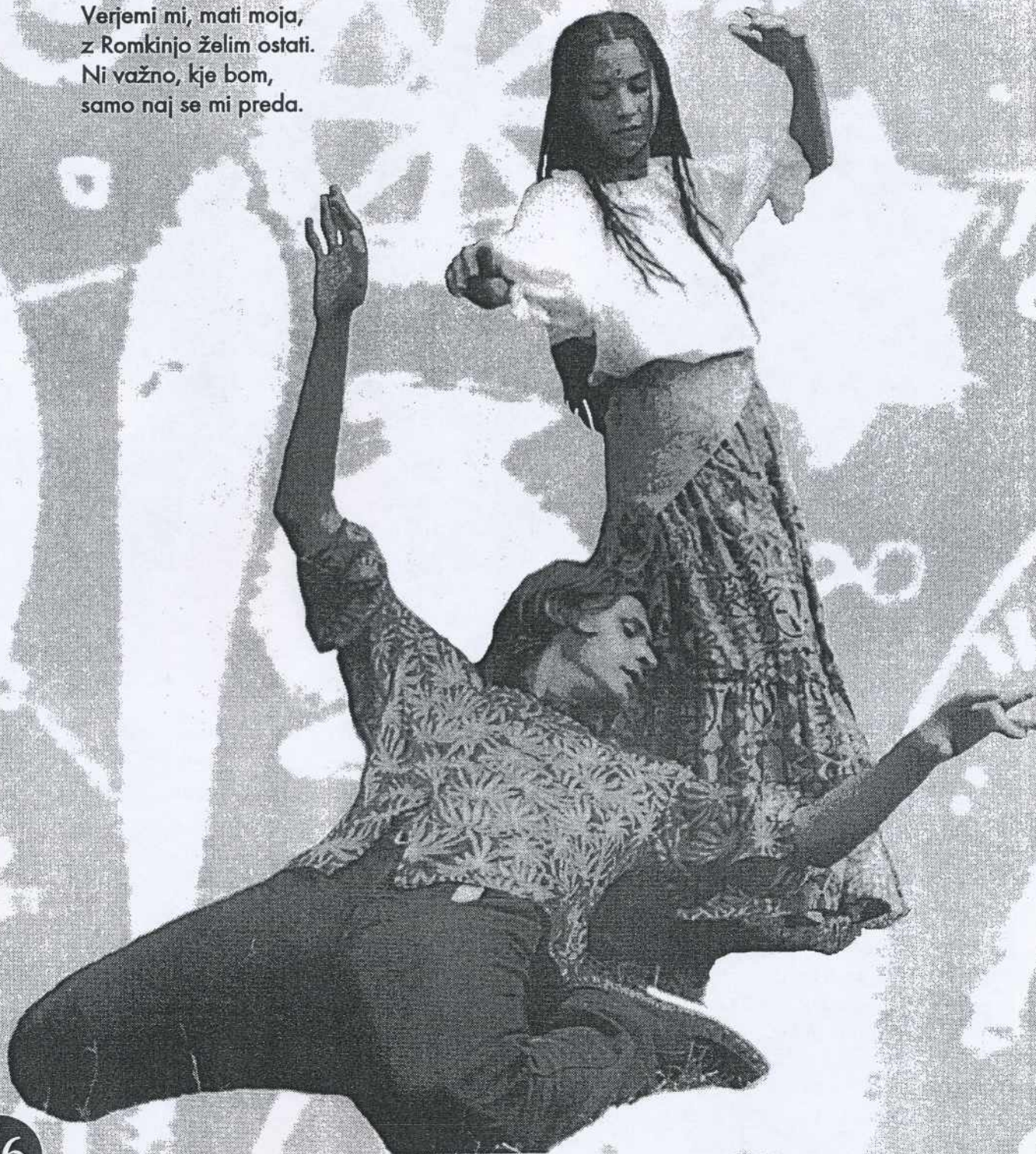
Pi, phral mro romauno,
pi romaun.
Cide, phral mro romauno,
cide romaun.
Djilav,
phral mro romauno, djilav romauno.
Khel, phral mro romauno,
khel romaun.
Lekšukarijeder hi, phral mro,
romaun,
žas čak romaun.

VRANJE OČI

Začarale so me njene vranje oči,
zato ne spim cele noči.
Verjemi mi, mati moja,
z Romkinjo želim ostati.
Ni važno, kje bom,
samo naj se mi preda.

KALE AUCHA

Osvojinde man lakre kale aucha,
dur udau na souvav cile rautcja.
Patcja mange, mri dej,
la Romnjaha remeš aučauhi.
Naun vaužno, kauj žijvauhi,
hot la, mange čak šej lauhi.

ROMSKA DUŠA

Zadnji drobiž dajem
za liter vina,
da opijem romsko dušo.
Eno pesem pojem,
drugi napev ljubim.
Takšna je romska kri,
ker Romi živimo
tjavendan.

ROMAUNI DUŠA

Lejsti louj daf
misti litra mol,
hot mange matcjavraf I romani duša.
Djijik djijli djilauvaf,
i dujti kaumaf.
Asou hi romaunu raf,
kaj amen u Rouma žijas,
zaru dij ži dij.

ŽENSKA

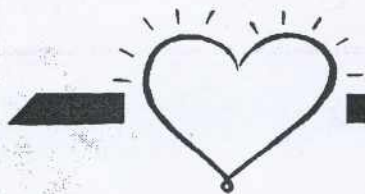
Naj ti bo zmeraj
lepo, ženska.
Pridi z mano
v romsko naselje,
kjer je obilo veselja,
kjer pojemo in plešemo cele noč
do zore.
Želim te nocoj,
ženska moja,
lezi ob meni.

ŽUVLI

Ne oul tuke fejn,
andu življenje, žuvli.
Af manca,
andu romanu gaf,
kauj hi vouja bauri,
cile rautca khijlas djilauvas,
mijk i zour na našauvas.
Kaumaf tut adauraf,
žuvli mri,
paščuv zar mande
te ker uze u aucha.

foto: Nada Zgank

MOJE POČUTJE

Moje življenje je težko, saj moram doma dosti deleti. Zjutraj moram vstati že ob petih, da zakurim in si naredim zajtrk. To je največkrat čaj, kruh z margarino ali jajce in kruh. Ko se najem, si umijem roke in pospravim. Nato se odpravim v šolo. Grem na avtobusno postajo, od koder me avtobus odpelje v šolo. Na poti se mi pridruži prijateljica Alenka, s katero se zelo dobro razumeva. Na postaji srečam še druge prijateljice. To so Jasmina, Natalija, Marjanca, Sonja, Monika in Barbara. Z njimi se večkrat

foto: Nada Žgank

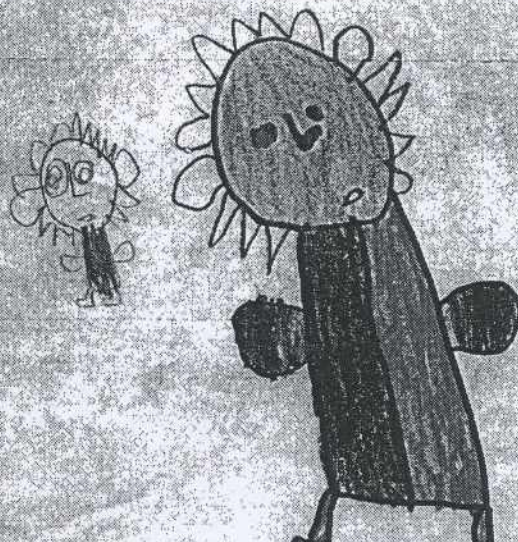
zabavam.

Ko pridemo v šolo, se pripravim na učno uro. Učiteljica nam najprej pogleda domače naloge, potem se učimo. Razlago moramo pazljivo poslušati. Tovarišice so kar dobre. V razredu imamo zelo poredne fante, ki nam skoraj vsak dan nagajajo. Imam pa zelo dobre sošolke, ki se z mano rade družijo. Če imam kdaj bombončke, jim dam, one pa

meni. Ker sem mehkega srca, se mi tudi fantje zasmilijo in dam bombone tudi njim. Doma in v šoli se dobro počutim. V šoli še lepše, ker imam dobre prijateljice in sošolke.

Nadalina Horvat
5.b, OŠ Bakovci

BRANBANA J BH

NAŠA VAS

Naša vas se imenuje Žabjek - Brezje. V tej vasi živimo Romi. To je novo naselje. Imamo zidane hiše. Ker nimamo denarja si ne moremo lepo opremiti hiš. Okoli hiš imamo vrtove. V naši vasi je tudi gostilna, ki se ji reče Cigo bar. Imamo tudi vrtec za majhne otroke. Naša vas je lepa. Še lepša pa bi bila, če bi imele hiše fasado.

Oliver Kovačič
Novo mesto

LINDA

foto: Nada Žgank

JASMIN

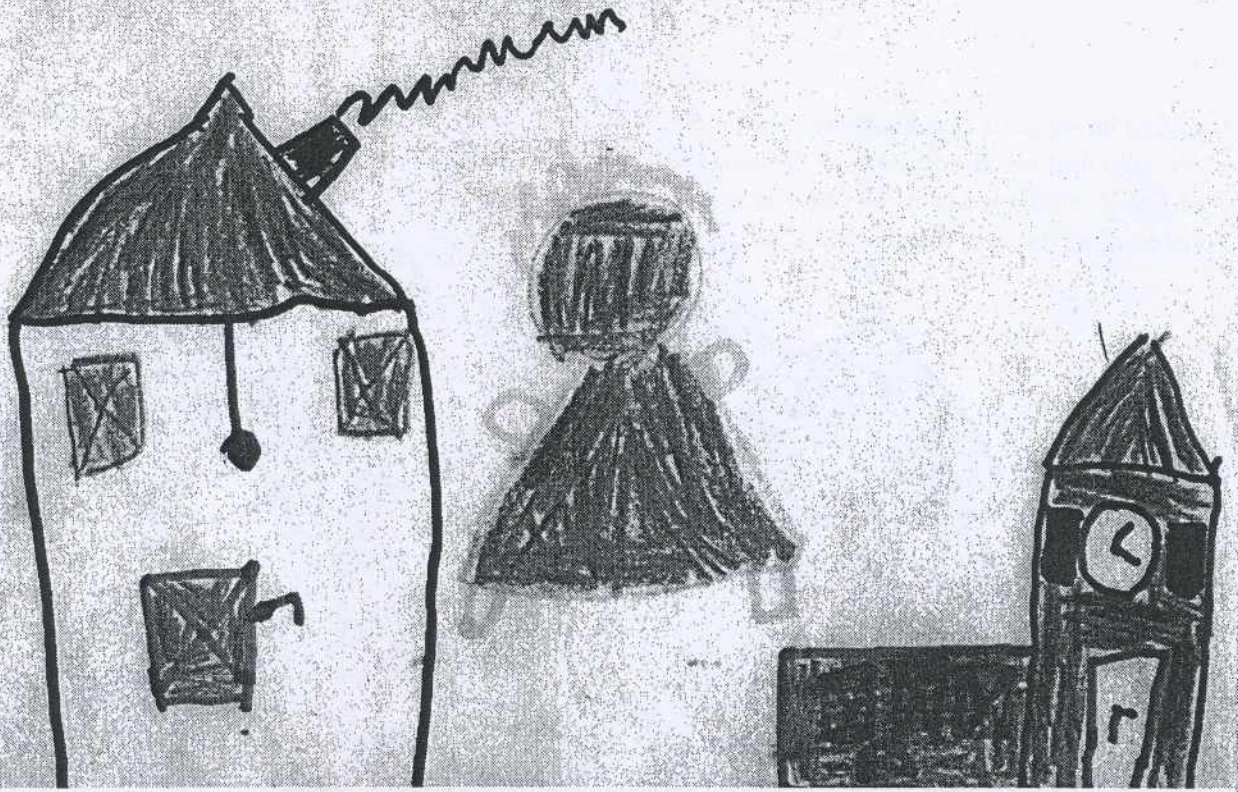

Foto: Noda Žgank

NAJ SE PREDSTAVIM

Ime mi je Jolanda. Pišem se Kovačič. Doma sem v Brežju, številka 20. Rada se igram. Rada imam mojega bratca. Rada jem sladoled. Rada mamici pomagam. Zelo rada hodim v šolo. Rada pišem in rišem. Rada berem. Rada imam tovarišico. Moja najboljša sošolka je Sanela. Moj najboljši sošolec je Miha.

Jolanda Kovačič
OŠ. Bršljin, Novo mesto

SPOMINJAM SE

Na osnovni šoli IV v Murski Soboti imamo pevski zbor. Vodi ga učiteljica Brigita Ravnič. Vsako leto je za šole s prilagojenim programom organizirana pevska revija. Tam pojejo otroci iz vse Slovenije. Pred dvema leti je bila v Zagorju ob Savi. Tudi mi smo se več tednov pripravljali. Nastopili smo z romskim programom. Zapeli smo Dželem, dželem in zaplesali romski ples. Na sintetizator nas je spremljal Mišo Kontrec. Že naša oblačila so bila nekaj posebnega. Da o romskem besedilu in živahnem plesu ne govorimo. Rada se spominjam potovanja, kosila, oblačenja in priprav na nastop ter dogajanja na odru. V spomin so ostale tudi fotografije. Za nastop smo bili zelo pohvaljeni in nagrajeni s ploskanjem.

Loredana Horvat
OŠ IV M. Sobota

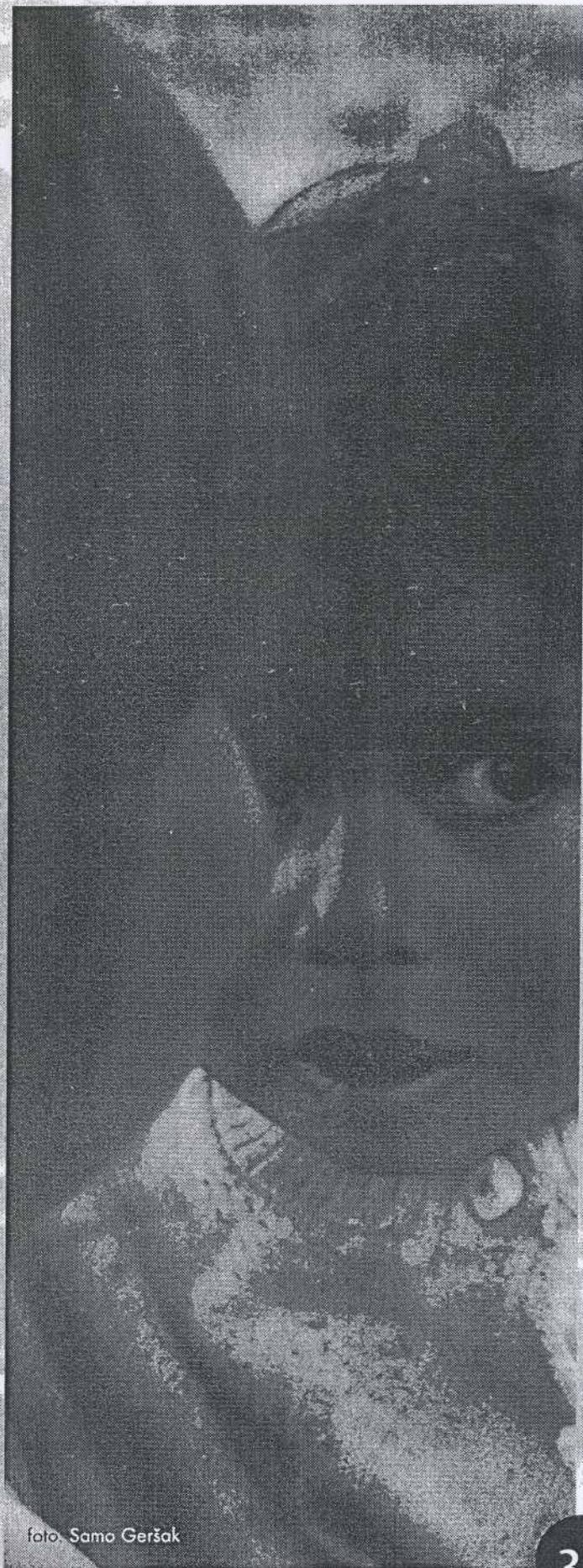

foto. Samo Geršak

Razmišljanja o ljubezni, so udeleženci poletnega tabora v Prekmurju stili v skupno pesem in jo prevedli tudi v narečje prekmurskih Romov.

DAN LJUBEZNI

Ljubezen na prvi pogled,
iz njega dobiš poljub iz srca.
Ljubezen je čarovnija,
čim večji čarovnik si, tem večja je tvoja ljubezen.
Ljubezen je kot pesem, ljubezen je kot sonce
življenja,
ljubezen je kot roža - bolj jo neguješ, lepša je.

Ljubezen se ne hvali, vse prenaša,
ni sebična, vse prikriva in nikoli ne mine.
Je potrpežljivost, ponižanost, ljubezen je
ljubosumnost.

Ljubezen je zame eno najlepše doživetje.
Za ljubezen sta potrebna dva,
če eden ni za to, je ljubezen nemogoča.
Ljubezen je radost, je radost in življenje
ljubezen je nekaj lepega, veselega,
je nekaj dragocenega, kar daš lahko nekemu v
dar.

Ljubezen je nekaj lepega v srcu in v duši.
Ljubezen je nekaj najlepšega.

Lepi so dnevi, lepše so noči, ko vidijo tvoje rjave
oči.

Ljubezen je denar, bogastvo, slava,
si misli nekdo, vendar to ljubezen ni.

Ljubezen je občutek, da si ljubezen, da ljubiš
nekoga, le takrat resnično ljubiš.

Ljubezen moja, zakaj si te želim ob sebi,
da bi lahko božal tvoje lase,
poljubil tvoje prsi.

Ljubezen je bolezen, mladost, ki ne traja večno
je lepa, je slepa, na koncu boleča.

KAMIBNASKRU DIVE

Kamibe pru erši dikhibe,
andri leste djeines čumidisago andru vodji.
Kamibe hi compemija.
Sal sa barider compemik, ki tro kamibe barider.
Hi sar djili, kamibe hi sar khameskro življenje.
Kamibe hi sar bukrita - feder la negovalines,
šukareder hi.

Kamibe pe na ašarel, sa prenašinel,
nam sebični sa prekrivalinel, te šoha na nathjul.
Hi potrepežljivost, ponižanost, kamibe nan
ljubosumnost.

Kamibe hi misti djik lekšukareder doživetje.
Mistu kamibe pekan duji te djik nane misti adau,
kamibe hi nemogoči.
Kamibe hi radost, hi radost življenje,
kamibe hi valaso šukar veselšago,
hi valaso dragoceno so šej des valakaske andu
dar.

Kamibe hi valaso lekšikareder te valaso
dukhavibe hi tempe te avčel mistu furt.

Hi valaso šukar andu vodji te andi duša.
šukar hi u keratja, kada man dikhen tre rjave
jača.

Kamibe hi luj, barvalipe, slava peske gondolinel
valako, čak adau kamibe nan.

Kamibe hi občutek, khaji tut kaumen,
Khaj kames valakas čak čače kames

Kamibe mri ada rat tut želinav zar mande hot
šej božalinahi tre bal, čumidavhi tre bare čuča.

Kamibe hi duk havibe te temišago so na traja-
linel furt hi šukar, hi kori, pralejšti dukhadi.

